

Oktoober
1994
Nr. 15/16
Hind 3.-

Muusikaleht

**LÄTI TIPPKOORID LEIAVAD, ET EMAKEELES POLE TULUS
LAULDA JA LOOBUVAD SELLEST (lk. 20—21)**

Läti kammerkoor "Ave sol" tähistas tänavu oma 25. sünnipäeva. Keskel koori asutaja ja peadirigent Imants Kokars.

KUIDAS ON LUGU MEIE RAM-iga (lk. 2—4)?

Veel numbris

Kontratenorid ja kastaadid

INGRID RÜÜTEL leidis Malaysias palju järgimistväärivat

AADU REGI: Soomes õpetatakse ja tehakse muusikat

imelikult. Aga tulemused on head

MATI KUULBERG oli koolipoisina mööblile ohtlik

"VANEMUISE" muusikaplaanid

TARTU LAULULAVA — uus sõna insenerikunstis

MUUSIKAÕPETAJAD õpivad

Poisikeseohtu noormees USBEKISTANIST — maailma

parim noor pianist

ja palju muud.

Ernesaksa pärand RAM-is

Ümarlauas RAM-iga osalesid peadirigent **Ants Soots**, dirigent **Ants Üleoja**, direktor **Tiit Koit**, administraator **Priit Sõgist**, veteranlaulja **Rein Mustasaar** ja noorlaulja **Tiit Jürgenson**. Neid kiusas küsimustega **Herbert Vainu**.

Ernesaks oli maailmatasemel mees, kuid tänapäeval teda kõiges jälgendades jõuaksime ummikusse.

RAM on muidugi seotud oma minevikuga, oma looja ja kauaaegse dirigendi **Gustav Ernesaksa**ga. Sellest ei saa kuidagi mööda, pealegi on teil ees suur juubel — 50. aastapäev. Kuid ega tänapäevastki mööda saa. On teada, et RAM on viimasel ajal oma kuulsust ja sära kaotanud, elab üle raskeid aegu. Ärge tehke seda juttu väga juubelilõhnaliseks, vaid arutage avameelselt, kas lugu on nii seetõttu, et Ernesaksa enam pole või — vastupidi — tema pärand ei sobi nüüdsesse aega. Ärgitamiseks esitaksin kõigepealt ühe konkreetse, kuigi naiivse võitu küsimuse **Ants Üleoja**le. Ma lugesin Teie perekonna intervjuud "Kultuurilehes". Mainisite seal mitut eesti heliloojat-laulude kirjutajat, kelle looming võiks tulla ettekandmisele Läänes. Ernesaksa selles nimekirjas polnud. Miks?

A. Ü.: Ma ei mäleta, et ma nii ütlesin. Eesti koorid, vähemalt meeskoorid, on Läänes Ernesaksa ikka laulnud.

Kontekst intervjuus oli teine. Kas Ernesaksa looming oleks praegu ka Lääne kooride poolt ettekantav, võiks olla meie eksportartikkel?

A. Ü.: Ma ei usu, et Lääne koorid praegu palju Ernesaksa loomingut ette kannavad, ei tule isegi ühtegi näidet meelde. Ernesaksa rahvusromantiline ja üldse romantiline looming oli oma aja looming ja see aeg on möödas. Pealegi oli Ernesaks läbini meie lihast ja verest tehtud ja tema muusika ka. See on ikkagi meie kooride leib, ka välismaal ettekandmiseks.

Aga kas Ernesaksa pärand on tänapäeval maailma viiv või vastupidi?

A. S.: Asi oleneb sellest, kuidas seda pärandit lahti mõtestada. Ernesaksa kunstiline nõudlikkus, oskus näidata, mida meeskooriga võib teha — see on ka praegu maailmatasemeline. Ning selles mõttes on ta maailma viiv.

Kuid Ernesaks kannab ka oma ajastu ja selle võimaluste pitsarit. Kui me praegu hakkaksime püüdma kõike teha nii nagu tegi Ernesaks — olgu see interpretatsioon, suhtumine vokaali, repertuaarivalik või mis tahes — siis me jõuaksime ummikusse. Me peame Ernesaksa loomingust võtma peamise.

P. S.: Ernesaksa pärand on suur selle vaimu mõttes, mis ta meestesse süstis.

Ernesaks kui dirigent?

P. S.: "Vana" pani "vanda käima" ja kõik läks.

A. Ü.: Ernesaks oli väga sugestiivne juhataja. Tema ürgne musikaalsus ja vaimus olid niivõrd tugevad, et tulid iseenesest ta kättesse. Need käed tegid kõik ära, mis oli vaja.

R. M.: On kahte liiki dirigente. Ühed elavad endast sügavalt muusika läbi, teised kuulevad nagu korrektorid. Ernesaks laskis endast väga sügavalt muusika läbi. Ta oli sugestiivne nii lauljatele kui kuulajatele. Tekkis omamoodi fluidum — otse kananahk tuli ihule, selles mõttes oli ta suur.

Kuidas seda fluidumit täpsemalt kirjeldada?

A. Ü.: Kõike ei saa sõnades väljendada.

R. M.: Tal tuli igast ihurakust muusika välja. See oli nii sugestiivne, et võimatu oli temaga kaasa mitte minna, kui sa polnud just kivist. Ta oskas sinust viimase välja võtta. Kui oled kaks

tundi laval olnud ja oli vaja veel laulda, laulsid sa veel. (Kiirustab lahkuma.)

Mida nooremad mehed arvavad?

T. J.: Mul puuduvad kokkupuuted Ernesaksa-ga. Kui ma pole tundnud, et ta oli midagi erilist, siis ei saa ma seda ka täiesti uskuda.

Ernesaks kui Eesti koorijuhtide koolkonna isa.

Ernesaksa kui dirigendi sugestiivsusest te rääkisite kujundlikult. Aga tehniline külg?

A. Ü.: Ernesaksa põlvkond polnud dirigeerimist kuskil õppinud. Kui nad olid head muusikamehed, hakkasid nad lihtsalt juhatama. Konservatooriumis said nad mõned näpunäited **August Topman**ilt. Kooridirigeerimise õppimine tuli koos nõukogude võimuga, Moskva ja Leningradi konservatooriumi programmidega. Ernesaks, **Vettik jt.** vanema põlvkonna mehed kujundasid tehnilise poole ise välja, löid selle koolkonna, mille peal me praegu elame.

Kas kokkupuutumisel Lääne koolkondadega, muusika teistsuguse tõlgendamisega on olnud mingeid kohanemisraskusi?

A. Ü.: Ei, erilisi probleeme pole olnud. Me oleme nüüd näinud igasuguseid koorijuhte — küll Euroopast, küll Ameerikast. Mõni viskab haagi küll teisipidi, aga see ei muuda asja.

Niisiis olete te Eestis omas mahlas kühseks jõudnud välja samasse kohta, kus on muu maailm?

A. Ü.: Mulle küll tundub niiviisi. Meie dirigendid on nüüd kogu maailma läbi käinud ja nende kohta pole kuskil halvasti öeldud. Dirigentide tehniline ettevalmistamine muusikakõrgkoolides on meil väga kõrgel tasemel, selles osas võime kõigiga rinda pista. Eks seegi ole paljus Ernesaksa teene.

A. S.: Läänes on tippdirigendid, taidlusedirigentide tase aga tunduvalt nõrgem. Tugevas konkurentsis praagitakse nõrgemad välja ning

RAM-i juhtkond külalistega 1976./77. a. Vasakult **VELJO TORMIS**, **EDUARD TUBIN**, **GUSTAV ERNESAKS**, pr. **TUBIN**, **KUNO ARENG**, **OLEV OJA**.

G. E. ja RAM-i laulja Evald Jaansoo.

G. E. šarž partituuri tagaküljel, mis RAM-i noodikogus on tuntud nimetuse all "Salapärane puhkpillimängija"

erudeeritud muusikute hulgas on siiski suhteliselt kasinalt korraliku koorijuhtimise ettevalmistusega dirigente.

Meid on vähe ja meil on mindud teist teed. Tagasihoidliku eeldustegagi inimestest on hoopis süstemaatilisema ja pikaajalisema õpetamisega kasvatatud küllaltki palju korraliku tasemega dirigente.

Hääleseadet tuleb tõhustada, aga ega seegi ole imevahend

Võtame nüüd teise aspekti — lauljate ettevalmistuse. Meie lehele antud intervjuus kurtis üks Estonia Teatri ooperisolist, et konservatooriumis on tema erialal ettevalmistus viletsal järjel — laulupedagoogid on oma mahla takerdunud. Kas see Teie kooris ka kajastub või on see ainult ooperilauljate probleem, vähemalt ühe ooperilaulja arvates?

A. Ü.: Koorilauljal on teine olukord, temalt ei nõuta solisti võimeid. Meie kooris on palju muusikapedagooge, taidluskooride juhte ja muud sellist kontingenti, kes saavad oma põhieriala kõrval ka hääleseadet.

Pahatühti kipub olema nii, et laulukateedris õpivad noored, kellest vägisi tahetakse teha suuri soliste, aga kes siiski on sunnitud minema koori laulma, tunnevad end seepärast solvatuna. Õnneks meil niisuguseid mehi pole. Laulukateedri üliõpilased, kes meil laulavad, ka soolot, on päris korralike hääletega poisid.

Üks Teie koori laulja ütles mulle, et hääleseade pole ka praegu sellisel tasemel, nagu see võiks olla. Kunagi oli olnud paremaid süsteeme, mida praegu ei rakendatavat.

A. S.: Ma olen kuulnud ja lugenud, et Eesti ajal oli siin palju väga professionaalseid võõraste nimedega spetsialiste parima Euroopa kooliga. Kui süsteem läks suletuks, tuli tagasilöökk. Aga ega universaalset lauljat, kes laulaks nii ooperis kui kooris, nii kammerlaule kui suurvor-me, olegi võimalik koolitada.

A. Ü.: On palju räägitud ka sellest, et peaks koolitama ka kutselisi lauljaid kooride jaoks ning see koolitus peaks olema veidi erinev ooperisolisti koolitamisest. Koorilauljal on erivajadusi, mida solistil iga päev tarvis pole. Niisugust süsteemi pole aga välja kujunenud ning ei tea, kas kujunebki. Peame midagi ise ette võtma. Just enne praegust ümarlauda me seda küsimust arutasime, üksikasjadest on ajakirjanduse kaudu veel vara rääkida.

A. S.: Ei saa ka teha panust hääleseadja imettegevale mõjule. Ta ei suuda tagasihoidlikust materjalist imet teha. Pole me, eestlased, tühjagi nii laulja rahvas. Paneb imestama, kuidas vene koorid, vene lapsed laulavad, seejuures pole nad üldsegi nii väga õppinud.

Kas Te leiate, et vene lastel on suuremaid eeldusi lauljaiks saada?

A. S.: Tundub küll selline mulje jäävat. Nad on emotsionaalselt avatumad ja paremini suunatud kui kinnised, turris eesti inimesed.

Aga võib-olla peab erineva repertuaari valima?

A. S.: Nii ongi. Igal rahval oma laul.

Muutused on paratamatud, aga rasked.

Aga milles on siiski RAM-i praeguste raskuste põhjused?

A. S.: Kui ühe mehe elutöö oli viidud täiuslikkuseni omal ajal, siis tekib seejärel paratamatult otsimise periood, eriti kui ajad muutuvad. Kaks laineharja ei saa kõrvuti olla.

Kas mõõnaperiood on taandatatav ainult sellele, et Ernesaksa kadus ära. Või on ka midud põhjusi?

A. S.: Ernesaksa ajal ja Ernesaksa järel olid ju ka Kuno Areng ja Olev Oja, kes avasid uue lehekülje Tormise, Stravinski ja teiste heliloojate tööde ettekandmisega. Nende meestega kaasnes nüüdisaegse helikeele, väga paljude Lääne autorite tulek RAM-i repertuaari. Nii hakkasime rohkem maailma minema.

P. S.: Mina olen RAM-is olnud 25 aastat — nii Ernesaksa kui Arengu-Oja ja nüüd Üleoja-Sootsi ajal. Tean ka päris noorte — Surva ja Tiisvaldi — stiili. Igaüks neist on toonud kaasa midagi uut ja värsket.

A. S.: Koori koosseis on vahetunud. Ega kahe päevaga koorist koori tee, on vaja süstemaatilist tööd.

On siiski üldine arvamus, et teatud allakäik on olnud. On see seotud sellega, et Eesti publik ei kohane uute juhtide ja repertuaariga, majanduslike raskustega või millegi muuga?

P. S.: Kõik on omavahel seotud. Neil inimestel, kes on olnud meie koori austajad, pole enam raha, et kontserdile tulla. Need, kelle käes on raha, pole huvitatud meie koori kontsertidest.

RAM-i kuulsus põhines omal aja paljuski sellel, et RAM oli ainuke Eesti koor, kes käis välismaal. Nüüd on meil oma riik, piirid on lahti läinud,

praegu käivad kõik välismaal. RAM-il on teistega võrreldes raskem. Ta on suure koosseisuga koor, tema sõit nõuab rohkem raha. Läänes pole ka meeskoorid eriti levinud. Mõeldakse, mis see meeskoor ikka ära ei ole.

A. S.: Kunstiline konkurentsivõime pole praegu see, mis ta peaks olema ja mis ta aja kontekstis oli omal ajal. Vokaaltehnika ja vokaallooming on kohutavalt arenenud. Praegu võimutseb sellele muutusele hästi kohanenud kammerkoor — väike, aga suurte võimalustega.

Samal ajal on RAM-i koosseis vaheldunud. Üks generatsioon on oma töö teinud või seda lõpetamas. Osa neist on jäänud Ernesaksa koori lauljaiks. Meil pole seda andekust, et aastakümneid ühes fluidumis olnuid pöörata teise arusaamisele. Samal ajal on tulnud juurde rohkem keskealisi ja hoopis noori. Neid ühe mütsi all hoida pole kerge.

T. J.: Laulupeo ajal kuulsin oma kõrvadega, kui üks daam imestas: "Mis RAM see on, puha uued näod?" Tema teadis oma RAM-i, mis koosnes vanadest meestest. Pole kadunud arusaamine, et õige mehehääle tuleb vanema mehe suust.

Üks naisdirigent, kes Teid kuulamas käis, ütles ka mulle: "Laulul pole ju vigagi. Aga enne olid täismehed, nüüd mingisugused kiisad."

A. S.: RAM-i vana oreool, nimi, kõik sellega seondud, kuni nägudeni välja, on veel sügavalt rahva teadvuses. Nüüd, kus see kõik peab paratamatult muutuma, on läbi murda raske.

P. S.: Üks vahe on kindlasti selles, et Ernesaksa kooris oli 80 inimest. Tollal imestati nii Venemaal kui välismaal just koori võimsat kõla. Slis olid ka väga tugeva häälega mehed — Olev Roomet, Enn Kaiivee jt.

Võimsus on muidugi suhteline. 1971. a. tegime Ricardo Mutiga Itaalias Cherubini Reekviemi. Selle "Sanctuse" osas mängib orkester fortissimo ja koor peab laulma samuti. Meie tugevate hääletega mehed laulsid, silmad punnis peas. Muti küsis: "Kas rohkem ei tulegi? Kas see on kõik?" Proovisime, meestel olid silmamuunad peast väljas, aga rohkem ei tulnud. Praegune 60-liikmeline koor tolleselegi tasemele ei saagi jõuda.

Mul tekkis Teid kuulates ekspromptmõte. Öelge palun, kas see on täiesti rumal või on sel tõetera sees. Varem olite koos Ernesaksa romantilise stiili esindajad, siis hakkas teie repertuaar ja stiil muutuma, kuid aegla-

selt. Kaljuste kammerkoor võttis uue stiili kohe omaks.

A. S.: Kaljuste koor algas nullist peale, ta ise ja koor ei pidanud "ümber häälestuma".

P. S.: Segakooridele on ju ka kirjutatud palju rohkem originaalrepertuaari.

Kuidas jõuda teistmoodi niisama kõrgele?

Pärast ekskurssi minevikku ja olevikku lähe me põhiküsimuse juurde: mida on vaja teha ja mida teete, et RAM-i endine kuulsus taastatada?

A. S.: Kõigepealt oleks vaja kätte saada see materjal, mis on maailmas kirjutatud meeskooridele, mitte ainult harrastuskooridele, siis otsustada, mida me peaksime laulma ja võiksime laulda. See töö on praegu algusjärgus, kontaktid noodikirjastustega on olemas. Poliitilisi takistusi enam pole, küll aga finantsilisi.

Teiseks võiksid olla meile väljundiks vokaalsümfooniilised suurvormid. Koos orkestritega esinemine kontsertidel on selline koht, millele peaksime kõvasti vajutama.

T. K.: Suurvormide arv on piiratud. Meil on repertuaaris kuni 15 tuntumat suurvormi, millest on vähe. Peaks olema 30–50 teost. D. Šostakoviči 13. sümfoonia tegime juulikuus linti koos Leedu kammerorkestriga, sama töö seisab ees koos Gõteborgi sümfooniaorkestriga 1995. a. Roots. Meeskoorile kirjutatud suurvormide konkurentide meil praktiliselt ei ole — maailmas pole vist teist sellist meeskoori kui meie oma.

Kuidas pole? Kunagi käisite te Itaalias laulmas Stravinski "Oldipust". Nüüd valmistatakse seda Berliinis laulma Abbado dirigermisel ilma teieta. Kaasa löövad ka Tõnu Kaljuste Eesti ja Rootsi kooride meeskoosseisud.

P. S.: Kaljuste on väga palju maailmas ringi rännanud, tal on palju sidemeid. Meil on nüüd sidemeid tekkinud, aga mitte sellises ulatuses. Püüame neid laiendada ja kvaliteeti tõsta.

Ühelt poolt on kammerkoor mobiilsem — tema reisikulud on väiksemad. Teisalt olete te koosseisu vähenemisega võimsust kaotanud. Kuidagi tuleb teil sellest nõiaringist välja pääseda. Aga lõpetame repertuaarijutu. Ega te ainult Ernesaksa ajalgi seadeid laulnud. Palju kirjutasid ju tollal ka Eesti heliloojad teie koorile, sh. Ernesaks ise. Kuidas on lood praegu? Olete te rahul?

A. Ü.: Me pole rahul, aga me ei saa heliloojatele ka midagi ette heita. Varem ostis Kultuuriministeerium meie koori jaoks loodud laulud, prae-

gu suudab ta kinni maksta peaaegu ainult need helitööd, mis on kirjutatud iga-aastaste Eesti muusika festivalide jaoks, ka meie koorile. Meil endal raha pole.

Kas pole mingit koori välismaal, kelle jaoks — ka Eesti heliloojate poolt — kirjutatud ja kinnimaksud laule võiksite ka teie hiljem laulda?

A. Ü.: Neid võimalusi on vähe. Möödunud aastal saime hiljem kavva võtta ühe laulu, mille René Eespere oli kirjutanud Soome koorile. Sama olukord oli Veljo Tormise "Äraandjalooaga". Niimoodi ei saa igavesti elada.

Tuleme nüüd tagasi teiste abinõude juurde koori malne taastamiseks.

A. S.: Pärast suurt pereheitmist kooris on vaja see stabiliseerida, et tekiks ühtne vaimne ja ka muusikaline hingus, ühtne meeskond. See on eeldus hea muusika sünniks.

Kas praegu seda eeldust pole?

A. S.: Arvan küll, et ei ole.

T. J.: Aga samal ajal ei tohiks minna teise äärmusse. Koori uuemine peaks toimuma pidevalt, aga mitte kvaliteeti allaviivate hüpete kaupa, nagu on olnud viimastel aastatel. Siis elaksime põlvkondade vahetuse kergetini üle.

Külaaldirigendid kui värsked hingused toodjad, seehulgas välismaalt?

T. K.: RAM-il on olnud Eesti kooridest vist kõige rohkem külaaldirigente. Kuid sellega ei saa liialdada. Koor pole selles osas võrreldav orkestriga: ettevalmistuse maht ja tsükkel on erinevad.

Veel?

P. S.: Tööstiili on vaja muuta. Vanasti oli töötsükkel kontsertreisilt kontsertreisini: üks 40-päevane aastas — tavaliselt Siberis —, teine lühem. Nendeks võis suhteliselt aeglaselt valmistada. Praegu peame kogu aeg midagi uut välja pakkuma, nii nagu teatridki, rajama töö ühekordsete kontsertide peale. Finantsiliselt pole isegi Eestis võimalik sama kavaga ringi rännata.

Estonia Teater kärpis repertuaari, et vähendada tippolistide koormust, tõsta kvaliteeti. Panus tehakse suurel määral teatrit külastavatele välismaalastele. Kas see teile ei sobi?

A. Ü.: Kontsertide arvu oleme püüdnud ka sellel hooajal vähendada, pole piisavalt publikut. Kolm aastat andsime Nigulistest iga kuu uue kavaga kontserdi. Neid ei suutnud me küllalt kvaliteetselt ette valmistada.

Aga tööprotsessi tuleb igal juhul kiirendada. Ning selleks on vaja suurendada iga laulja vastust oma töö ja vokaalse aparraadi eest, vähen-

RAM-i viimane, k. a. mais lindistatud CD bukleti tiitellehti.

dada suuri ühiseid proove, mis viivad rutiini. Tuleb lõpp teha arusaamale: kõik, mis on halvasti, on dirigendi süü.

Teil on niisil samad probleemid kohanemisel lääneliku tööstiliiga, millest räägib Aadu Regi oma intervjuus, mis ilmub "ML" samas numbris. Kuidas lauljad sellesse suhtuvad?

A. S.: Noormees siin on ühe rühma koormeister. Tema näeb seda asja lähemalt.

T. J.: Suhtumine on erinev. Ühed, eriti vanemad lauljad, arvavad, et dirigent peab kogu töö ette valmistama algusest lõpuni ise. Kodus ei peagi vaeva nägema. Teised leiavad, et dirigendi ülesanne on vaid lihvida nende endi kodus tehtud tööd.

A. S.: Suhtumine on välja kasvanud taidluskooride omast. Ei tehta ikka veel vahet kooriproovideks valmistumise ja kooriproovide vahel. Kooriproove käsitatakse kui kokkutulekut, kus peaks korraga kõiki õpetatama. See pole kooriproov.

Kas "Toimetused Tormisega" andis koorile midagi juurde mobiilsuse mõttes, oli kasulik koori arengule tervikuna?

A. S.: Jah, see eksperiment ei tohiks jääda viimaseks. On plaanis teinegi kava Matiiseniga liikumisjuhina. Nii saab suurendada paljude laulude mõju võrreldes kontsertkorras mahalaulmisega, mehed muutuvad paindlikumateks.

Veel möödunud suvel kirjutas Elmo Tiisvald "Küpressis", et RAM-i mehed on nagu postid. On nüüd olukord muutunud?

A. S.: Tiisvald mõttes vist sinna juurde filosoofilise tausta: koorilaulja on just nagu lakanud olemast looja, ruineerunud, tülpinud. Ta justnagu ei osalegi muusikategemises, ta käib muusikatöoga leiba teenimas.

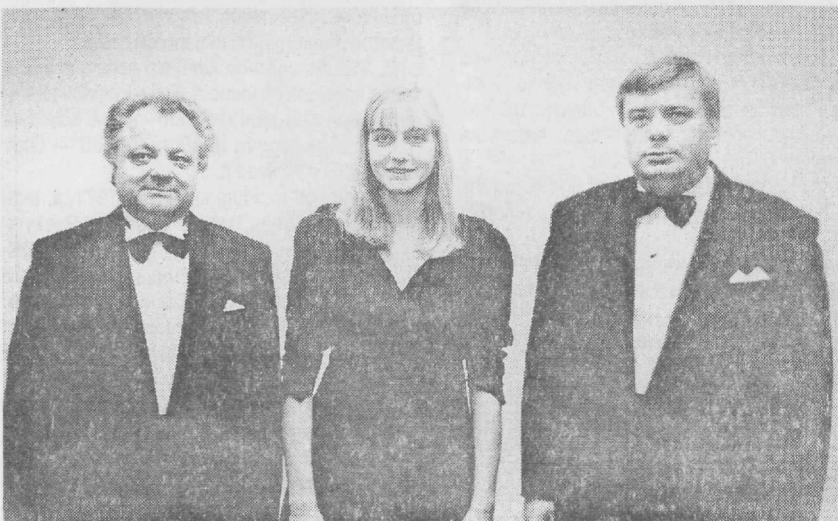
Kas Te loete seda vahet oluliseks?

A. S.: Loen küll. Paljud hädad algavad just siit. Koorilaulja, pealegi veel professionaalse koori laulja, peab olema looja, on kohustatud olema looja.

Kas on veel midagi lisada?

A. S.: Paistab, et kõik oluline on ära öeldud.

Aitäh!

RAM-i praegune juhtkond. Vasakult dirigent Ants Üleoja, kontsertmeister Hille Poroson ja peadirigent Ants Soots.

august—september

Hiiuimaalt

* Septembris alguses esinesid saarel Saksamaa tuntud muusikud, eesti päritoluga organist ja pianist Carl-Otto Märtson ja tema sopranist abikaasa Eva Märtson.

Jõgevamaalt

* 18. augustil algas Puurmanis segakoorilauljate I suvekool. 4 päeva jooksul toimusid kooriharjutused, nõupidamised, kohtumised koorijuhtidega, kontsert. Suvelaagrid tahetakse muuta traditsioonideks.

* 11. septembril toimus Jõgeva kirikus Tallinna Vanalinna Muusikakooli õppejõu Marju Riisikampi kontsert. Viis kuud Itaalias ennast täiendanud muusik esitas Itaalia XVI saj. orelimuusikat.

Järvamaalt

* 2.—12. augustini viibis Türi Vargõni (Rootsi) muusikakooli noorte sümfooniaorkester. Rootsi ühel paremal selletaolisel kollektiivil on traditsiooniks saanud oma suvelaagreid pidada erinevates riikides ja harjutada võõraste juhendajate käe all. Seekord töötas Rootsi noortega kuus meie muusikaõpetajat.

* 16. augustil alustas oma nädalast kontserdireisi Järvamaal Taani sõpruskommuni Fredensborg/Umbleæki rockansambel "The Royals".

* 20. ja 21. augustil oli Järva-Jaani kogudusel külas kirikukoor Soome Kälviä sõpruskogudusest. Esineti kontsert-jumalateenistusel.

* 20. ja 21. augustil oli kolmeliikmeliste ansambli festival "Paide süit '94", esinemas ansamblid nii Eestist kui Rootsist.

Läänemaalt

* 9. augustil esines Haapsalu Toomkirikus *Heinrich-Isaak-Ansambel* Saksamaalt, kavas vaimulik ja ilmalik muusika. Ansambelis laulavad Karlsruhe muusikakõrgkooli üliõpilased ja viilistlased.

* 14. augustil esinesid Wiedemanni-kooli saalis õed Katri (klaver) ja Merje (viul) Hallik. Mõlemad õed õpivad EMA-s, Katri saavutas kevadisel Griegi-konkursil koha

seitsme parema hulgas, Merje õpib magistratuuris.

* 18. augustil esines sama kooli saalis Eesti tuntumaid tšelliste Teet Järvi.

* 19. augustil mängis Haapsalu Toomkirikus Telemanni, Vivaldi, Mozarti ja Sibeluse loomingut Soome kammerorkester "Haapavesi".

* 20. augustil andis Haapsalus kontserdi Helsingis kandlemängu õppiv Kirsti Mühling. Barokajastu muusikas sekundeerisid talle Mai Rõuk tšellol ja Riho Joonase flöödil. Päev hiljem andis Kristi Mühling soolokontserdi.

* 26. augustil toimus Haapsalus selle suve viimane suurem muusikaüritus — "Augustibluis", esinemas "Kolumbus Kris", "Ultima Thule", "Compromise Blue" jt. ansambliid.

* 25. septembril esitas Haapsalu Toomkirikus R. Tobiase motette ja vaimulikke laule "Eesti Projekti" kammerkoor Anne-Liis Treimanni juhatusel.

Põlvamaalt

* Augusti alguses käis Rootsis kontserdireisil Põlva Maarja koguduse kammerkoor. Kontserdid toimusid Kungsbacka ümbruses ja Mollösundi saartel, kavas U. Sisaski Eesti Missa ja Kiituselaul Maarjal.

* 23.—26. augustini toimusid Rāpina I Lõuna-Eesti noorte pianistide suvekursused. Õppejõududeks olid peale Elleri-kooli pedagoogide ka Ivari Ilja, Anto Pett ja Tanel Joamets. Kursused lõpetati kontsertidega.

* 25. augustil laulis Põlva kirikus lastekoor Kehrwiederist. 17 aastat tegutsenud saksa koor on saanud auhindu mitmetel koorifestivalidel.

* 1. septembril andis Rāpina Lastemuusikakooli saalis klaverikontserdi Malle Mägi. 90-aastane vanaproua on sealmail pärit, praegu elab USA-s.

Pärnumaalt

* Pärnu Ooperi suvesessiooni ajal augusti esimesel nädalal pakusid mitmeid kontserdielamusi endised ja praegused pämakad. Muusitseerimas olid Taivo Toomast, Pille Lill, Maris Valk-Falgi klavessiniklassi õpilased, trio Reimut Trepp (klaver) — Ingrid Jaus (viul) — Matti Uffert (viul) jt.

* 6.—9. augustini olid ühiselt harjutamas Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi juurde kuulu-

va Eesti orkestrijuhtide rahvamuusikaorkestri liikmed. Juhatas ja kogemusi jagamas olid Ahto Nurk, Els Rooode, Uno Veenre ja Heldur Vaabe.

* 18. augustil sõitis Taanimaale, Pärnu maakonna sõpruskommuni Sydthysse Kurgja ansambel "Linnutaja". Taanimaal anti 3 täispikka kirikukontserti, lisaks esineti lasteaias, vanadekodus, koolides ja muuseumides.

* 20. augustil oli Eliisabeti kirikus kontsert "Kellad orelis", esinejaiks Ines Maidre (orel) ja Terje Terasmaa (löökpillid).

* Pärnu muusikakoolis alustati sellest sügisest kitarriõpetusega. Et oleks, millel harjutada, kinkis Göteborgi hulgimüügi firma "Grafton Music B" koolile 4 kitari.

* 16. septembril asus Itaalia-reisile Kilingi-Nõmme keskkooli VI klassi õpilane Liisi Koikson. Tütarlaps valiti Eestist esindama *Bolognas* toimuvale ülemaailmsel laste laulukonkursil. Enne konkursi jääb Liisil 2 nädalat laulude õppimiseks — laulda kavatseb ta itaalia keeles.

* 21. septembril oli "Rohelises Salongis" Peeter Prints (kitarr) ja Peeter Malkovi (flööti) muusikaõhtu "Minevikust olevikku". Peeter Prints alustas sel sügisel muusikakoolis kitarriõpetajana.

Raplamaalt

* 6. augustil oli Rapla Maarja-Magdaleena kirikus Helsingi Olari koguduse kammerkoori kontsert, kavas helitööd Bachist kuni kaasaegse soomlase J. Parviainenini.

* Terve augustikuu jätkusid kontserdid sarjast "Kirikumuusika Rapla '94". 13. augustil esines "Tallinn Brass" Tarmo Leinatamme juhatusel, päev hiljem andis orelikontserdi soomlanna Johanna Torikka, 21. augustil oli esinemas "Hortus Musicus". Sarja lõppakord toimus 27. augustil — Maarja-Magdaleena kirikus tuli ettekandele Händeli "Messias", esitajaiks Tallinna Kammerorkester, Hämeenlinna Magnificat-koor ja solistid Liina Saari, Annika Ollinkari, Heikki Rainio, Esa Ruuttunen.

* Augustis viibis Hispaanias Darconas rahvusvahelise vanamuusika festivali raames korraldatud organistide meistrikursustel Rapla kiriku organist ja RAM-i kontsertmeister Hille Poroson. Darcona oli 16. ja 17. sajandil tähtis kultuurikeskus. Orelimuusika kursustel

osales sel aastal ligi 200 inimest eri riikidest.

Saaremaalt

* 4. augustil esinesid Kuursaali kohvikus Andres Paas (klaver) ja Aimar Tammel (laul). Mõlemad on endised Kuressaare muusikakooli kasvandikud, nüüd õpivad EMA-s.

* 13. augustil oli Saare praostkonna IX valmulik laulupäev. Kohal olid koorid Kuressaarest, Kärdlast, Pühast, Valjalast.

* 20. augustil oli Saaremaa rockiklubi korraldatud kontsert, mille tulu läks Kuressaare linnapargist inimtegevuse tagajärjel kadunud muusika orava asurkonna taastamiseks.

* 10.—12. septembrini käis Rootsis esinemas "Lyra"-koor. Esineti Stockholmii äärelinnades Solentunas ja Västerhaninges.

* 20. septembril avati Kärlal Saaremaa kolmas muusikakool. Idee ja teostus on Ludmilla Tooniilt. Koolis asus õppima 32 last, õpetajaid on 6.

Tartumaalt

* 20. ja 21. augustil olid Tartusse IV vabariiklikele löötspillimängijate päevadele kokku tulnud pillimehed üle Eesti.

* 14. septembril oli "Vanemuise" 86-aastase sümfooniaorkestri hooaja avakontsert. Kontserdi esimeses osas esitati Šveitsi heliloojate muusikat, teise osas täitis Sibeluse looming. Orkestri solistiks oli Karlsruhe Muusikaakadeemia professor Nachum Erlich. Viuldaja sooloõhtu toimus 16. septembril.

Viljandimaalt

* 7. augustil tähistati Kolga-Jaani kiriku oreli 110. aastapäeva. Pilli ehitas saksa meister G. Knauf 1884. a., oreli restaureeris "Kriisa oreliehitus". Tänujumalateenistuse kontserdil mängisid Ines Maidre ja Hardo Kriisa.

Ida-Virumaa

* 19. septembril tähistas oma 70. sünnipäeva Kiviõli muusikapedaagoog ja meeskoori "Kaevur" kavaaegne dirigent Eino Nurk.

Võrumaalt

* Septembris käis Võru I keskkooli õpilastel külas 36-liikmeline Bad Zegebergi lastekoor. Külalised esinesid ka Tartus ja Antslas.

* 27. septembril oli Võru muusikakooli saalis EMA diplomandi Kuldar Kudu kitarrikontsert, kavas romantilise perioodi heliloojate looming.

Ikka varajase muusika lainel

Septembris toimunud Mustpeade Maja muusikapäeval mängiti põhiliselt vanamuusikat. Kuulsad külaliskollektiivid olid seekord Hollandist *18. sajandi orkestrist* ja Venemaalt (*Novaja Gollandija* St. Peterburgist). Mängis ka mitmekuulistelt õpingutelt Itaaliast naasnud Marju Riisikamp.

Kevadest sügisse

Teatri- ja Muusikamuuseumi muusikaosakonnas

Märtsikuus tähistasime 70 aasta möödumist TMM-i asutamisest teaduskonverentsiga "TMM eesti kultuuripildis" ning 11-st kontserdist koosnev festivaliga, mis kokku moodustasid "Muuseumi muusikapäevad". Sellel küllaltki suurejoonelisel ettevõtmisel oli kindel siht: teadvustada laiemalt muuseumi seotust elava kontserdi- ja teatritegevusega ning otsida võimalikke lisaväljundeid muuseumi tegevusele. Täna sponsorid, kelle toetusel meie juubel muutus sündmuseks: Avatud Eesti Fondi, Eesti Rahvuskultuurifondi, Tallinna Kultuuriameti, Eesti Muusikafondi, Eesti Kontserti, Eesti Kultuuri- ja Haridusministeeriumi, Saksa Kultuurinstituuti, Estonia Teatrit ja restorani "Gloria".

Suvised tegemised seostusid juubellaulupeoga. Korraldasime kaks näitust, neist "Laulupeod läbi aegade" oma majas ja "Laulupeotegelased kujutavas kunstis" Adamson-Ericu Muuseumis heas koostöös Eesti Kunstimuuseumiga. Esimene näitus on veel praegugi avatud. Seoses laulupeoga kerkis teravalt küsimus laulupidude alalist ekspositsioonist. Oleme küll — ja õigusega — väga uhked oma laulupeotraditsioonile, kuid pole leitud ikka veel kohta, kus laulupidude ajalugu eksponeerida. Laulupeod on sellise *püsinäituse* ammu kuhjaga ära teeninud.

Selle sügise suurim ettevõtmine oli 3. oktoobril. Muuseumi saalis toimus kuulsalt eesti kontrabassivirtuosi ja helilooja Ludvig Juhti 100. sünniaastapäeva ürituste raames kontsert Juhti kavades olnud paladest. Mälestusi L. Juhtist pajasid Edgar Lamp Tartust ja Ants Salum Viljandist. Öhtu juhtis Avo Hirvesoo. Häid sõnu ütles kontrabassimängijatele Meeme Saareväljale Estonia Teatrist ja Kaupo Oldile ERSO-st, kes võtsid südameasjaks eesti suurmehe mälestuse jäädvustamise.

Selle aasta sisse jäävad muuseumiüritustena öhtu klaverikunstniku ja pedagoogi **Erika Franz**i 100. sünniaastapäeva tähistamiseks ning öhtu **Hugo Lepnurmega**, kus maestro tutvustab muuseumi ekspositsioonis olevaid oreleid ning oreleite olukorda Eestis üldse.

Jõulureedel toimub meie majas juba traditsiooniks kujunev kontsert "Uusi ja vanu jõululaule", mille sisustavad Mihkli koorikooli poistekoor Reet Nikkeli juhatusel ja ansambel "Leegajus". Uued jõululaulud pärinevad eesti heliloojatelt.

Tervet hooaega — sellest sügisest kuni 1995. aasta sügiseni — haaravad tööd TMM-i suuremöötmelise projekti raames: teaduskonverentsi "Välis-Eesti muusika ja teater" ning sellega kaasneva kontserdisarja ettevalmistamine. Sellise projekti sünnitas otseselt väliseesti muusika ja teatri kohta käivate materjalide järsult suurenenud saabumine muuseumi fondidesse. Avasime uue fondi — "Välis-Eesti muusikas".

Alo Põldmäe

Dirigent Taavi Virkhaus USA-st leidis laulupeonäituselt oma vanaisa David Otto Wirkhausi käsikirja — laulu "Tõuse, mo laul". See laul oli kavas IV üldlaulupeol 1891. a.

E. Saarne foto

Uued kompaktdiskid eesti muusikast

K. a. II poolaasta algus on olnud saagirohke eesti muusikaga kompaktdiskide (CD-de) valmimise poolest. Toimetuse andmeil on neid ainuüksi 3 tuntud firmat välja andnud seitse tükki. Toome nende sisu siinkohal ära, tõlkides vajadusel diski bukleti eesti keelde.

"Finlandia Records" / A Time Werner Company (Soome/USA)

1. **Eesti klaverimuusika**. Sisaldab: 1. Ester Mägi "Vana kannel", 2. Raimo Kangro Süit op. 1, 3. Jaan Pääts Tokaata, 4. Lepo Sumera Pala aastast 1981, 5. Erkki-Sven Tüür Sonaat, 6. Peeter Vähi "Fatamorgana", 7. Arvo Pärt — Partüita.

Esitab **Lauri Väinmaa**.

2. **Eesti kammermuusika**. Sisaldab: 1. René Eespere "Trivium", 2. Alo Põldmäe Sonatiin altföödiile ja kitarrile, op. 9, 3. Ester Mägi "Cantus" ja "Processus", 4. Raimo Kangro "Idioomid", op. 43a, 5. Lepo Sumera "BBB-le ja tema sõbrale", 6. Peeter Vähi "Tema Kõrgeaus Salvador D-le".

Esitab ansambel **"Camerata Tallinn"** (Jaan Õun — flööt, Ulrika Kristian — viiul, Heiki Mätlik — kitarr).

Kompaktdiski "Eesti kammermuusikat" bukleti tagakülj. Esitajad J. Õun, U. Kristian, H. Mätlik.

3. **Telemanni kvartetid**. Sisaldab kvartetid 1. nr. 7 D-duur, 2. b-moll (Tafelmusik), 3. nr. 8 a-moll ja Kontserdi nr. 3 A-duur. Esitab **"Hortus Musicus"** (Neeme Punder — flööt, Andres Mustonen — viiul, Peeter Klaas — *viola da gamba*, Tarmo Toom — tšello, Imbi Tarum — klavessiin).

"Erdenklang" (Saksamaal)

1. **Saatus**. Sisaldab Peeter Vähi ja Kirile Loo arranžeeritud **eesti folkloorset muusikat**.

Esitavad Kirile Loo (laul), Igor Tõnurist (pärmupill, roovile, vokaal), Tuule Kann (kannel, vokaal), Peter Finger (kitarr, Saksamaa), Peeter Vähi (klahvpillid).

2. **Gregooriuse koraalid**. Esitab **"Hortus Musicus"** (Joosep Vahermägi, Jaan Arder ja Riho Ridbeck — vokaal, Andres Mustonen — kellad).

3. **125 aastat vabaduspüüdlusi**. Salvestused **XXII üldlaulupeolt**.

"Forté"

2000 aastat pärast Kristuse sündi. Peeter Vähi muusika.

Esitavad **"Hortus Musicus"** ja **Kaia Urb**.

"Vanemuine" Tartu kontserdielu koordineerivaks keskuseks

7. oktoobril kirjutasid teatri "Vanemuine" direktor Jaan Viller, Eesti Vabariigi kultuuri- ja haridusminister Peeter Olesk ja Tartu linnapea Väino Kull alla aastani 2000 kehtivale koostööprotokollile. Peale finantsküsimuste ("Vanemuine" jääb põhiliselt riigi finantseerida, kuid summad peaksid tulema ka loodavalt "Vanemuise" fondilt) on protokollis ka sisulisi punkte, sh. muusika vallas. "Vanemuine" võtab endale Tartu kontserdielu koordineeriva keskuse funktsiooni ning Eesti Muusikaakadeemia operiklass ja ka lavakunstkateeder ning Tallinna Balletikool hakkavad Tartus läbi viima diplomilavastusi.

"Cantores Vagantes" pedagoogiks

Varajase muusika stuudio "Cantores Vagantes" kavatses sel hooajal täita lünki inimeste, esijoonese kooliõpilaste muusikahariduses. Kolm kontserdisarja on ühendatud nimetuse "Väike muusikakolledž" alla. Esimesel tutvustatakse sajanditetagust muusikat koos luuletatriga "Varius", teine käsitleb muusikainstrumentide ajalugu, kolmas on pealkirjastatud "Ajastud muusikas". Kaks esimest sarja algasid oktoobri 1 pool, kolmas novembris.

"Boheem" — selle hooaja enimmängitav ooper maailmas

Pariisi ajakiri "Opera International" toob oma septembrinumbri ära maailma tähtsamate ooperiteatrite käesoleva hooaja alguse repertuaari.

Ilmses ülekaalus on klassikalised teosed. Kõige enam lavastatav paistab olevat ka Estonia Teatris mängitav Puccini "Boheem". Peale tippooperiteatrite Milaano "La Scala" ja New Yorgi "Metropolitan Opera" on see ka Hamburgi, Dresdeni, Stuttgardi, Toronto, Stockholm, Oslo, Praha, Metz ja mitmete teiste ooperiteatrite repertuaaris. Heliloojatest domineerivad muudugi Mozart ja Verdi, nendega konkureerib, seejuures just Prantsuse lavadel, Wagner (Saksa lavadel aga prantsuse heliloojate teosed millegipärast peaaegu puuduvad).

Ka vene heliloojate teoseid esitatakse mitmel pool, suurmood on need praegu Belgia ja Hollandi lavadel. Brüsselis "Monnaie" viiest kavasolevast ooperist on vene omi tervelt kolm: Tšaikovski "Padaemanda" kõryal veel Rimski-Korsakovi "Boris Godunov" ja "Pihkvalanna". Üldse võistleb Rimski-Korsakov sel aastal edukalt Tšaikovskiga ilmselt seoses 150 aasta möödumisega tema sünnist. Saksa ajakirjas "Opernwelt" arutleb Kurt Malisch selle üle, miks on Rimski-Korsakovi 15 ooperit siiski maailmalavadel suhteliselt vähe mängitud.

Torkab silma, et väikeriikide rahvusoperites mängitakse ajakirja andmeil võrdlemisi vähe oma heliloojate loomingut: Helsingis Kokkoneni, Stockholmis Lidholmi, Varssavis Nowowiejskit, Ateenas Koukosti, ja ongi peaaegu kõik.

Edu alles 91-aastaselt

"Berliini pidunädalail" oli edukas 91-aastane saksa-juudi helilooja Berthold Goldschmidt. Lootustandva noore talendina põgenes ta 1935. a. natside eest Saksamaalt Inglismaale, kuid seal ta looming enam tähelepanu ei aratanud. Oma praeguse edu üle sünnimaal on Berliini sõitnud B. Goldschmidt muidugi õnnelik.

Esiettekanne pärast surma

XX sajandi muusikat oluliselt uuendanud Olivier Messiaeni (1908—1992) viimaseks jäänud suurteose Kontsert neljale sooloinstrumendile ja orkestrile esiettekanne oli Pariisi Opéra Bastille'is. Juhatas peadirigent Nyung Whun Chung, klaveripartii esitas helilooja lesk Yvonne Loriod, soolopartii Mstislav Rostropovitš.

"Maailma muusikapäevad" Stockholmis

1923. a. loodud Rahvusvaheline Nüüdismuusika Ühing (*International Society of Contemporary Music* — ISCM) korraldab igal aastal erinevates maades-linnades "Maailma muusikapäevi". Sel aastal oktoobri algul Stockholmis toimunud üritusel osalesid ka 2 eesti dirigenti — Arvo Volmer juhatas Malmö Sümfooniaorkestrit, Tõnu Kaljuste Rootsi Raadio koori. See kandis ette ka ainsana "Maailma muusikapäevade" kavva lülitatud Baltikumi helilooja teose — Nomeda Valanciutelt Leedust.

Bachi taasmängima tema ajastu oreilil

20 aasta eest mängis Peter Hurtford kuuele plaadile Bachi oreilteoseid. Nüüd asus ta samu teoseid CD-le mängima. Enesekorradamist õigustab kuulus organist sellega, et ta mängustiil, ka tempode osas, on vahepeal muutunud. Peamine muutus on aga instrumendis. 20 aasta eest mängis ta neid teoseid modernsel, mehaanilisel oreilil, nüüd aga äsjavalminud Bachi-aja tüüpi oreilil.

"Classic LD" 1994/9

"St. Peterburgi klassika"

Niisugust pealkirja kannab "Sony" uus CD-de sari, milles lindistatakse peale vene XIX sajandi klassikaliste teoste ortodokseset kirikumuusikat. Samasse sarja on lülitatud ka teiste endiste Nõukogude Liidu vabariikide muusikat, sh. gruusia rahvalaule. Ka esitatavate heliloojate (Sulhan Tsintsadze), dirigentide (Saulius Soneckis, Jansug Kokhidze, Boris Aboljan) ning esitajate (Zurab Sotkilava) hulgas on mitmeid mittevvene muusikuid, esijoones gruusiinlasi.

Lindistamisele tulevad mitmed Läänes vähetuntud vene klassikute tööd. Ühe esimesena valmib P. Tšaikovski 1883. a. kirjutatud ja Läänes vähetuntud ooperi "Mazepa" lindistus. Osalevad Sergei Leiferkus, Galina Goršakova, Sergei Larin ja mitmed teised vene päritolu lauljad, Stockholmi Kuningliku Ooperi koor ja Göteborgi Sümfooniaorkester Neeme Järvi juhtimisel.

"Fono Forum" 94/9

Gorbatšov ooperilaval

Bonni teatris "Neues Theater für Musik" mängitakse k. a. juunikuust alates ooperit "Gorbatšov", sõnade autor Thomas Körner, muusika Franz Hummelilt. Vist esmakordselt kirjutatakse ooperit elavast poliitikategelasest ning seejuures üpris ironiliselt, hea maitse piiril seisvalt. Kuulajale pakutakse välja seletust, et partituur leitud arhiividest Venemaal, aga seal polevat seda poliitilistel põhjustel etendatud.

Tegemist polegi klassikalise ooperiga, vaid pigem ühe-mehe-tüki, milles ooperitenor Walter Raffainer esitab Gorbatšovi tema

Maailma parim noor klaverimängia Uspekistaanist

Septembri teisel poolel toimunud ülemaailmse klaverikonkursi Londonis võitis Tšaikovski 1. klaverikontserdi hingestatud esitamisega 19-aastane Jevgeni Murski. Edestades maailma 40 tugevaimat noort pianisti, sai praegu Saksamaal Trossingeni muusikakoolis õppiv Taškendi nooruk tellimuse kontsertidele ja esinemistele üle kogu maailma.

Teisele kohale tuli Suurbritannia 22-aastane pianist Paul Lewis ning kolmandaks jäi 24-aastane ameeriklane Jeremy Denk Põhja-Carolinast.

Auhinnad andis kätte printsess Diana.

Reuter-ETA

Fotol: Jevgeni Murski pärast võitu Püha Pauli katedraali juures koos selle kiriku kooris laulvate poistega.

EPA-ETA foto

elu tähtsamatel momentidel: NLKP KK peasekretäriks valimine, külaskäik lääneriiki, putš, NSV Liidu lagunemine. Põhiliselt on tegemist retsidatiiviga, mis vaid mõnikord läheb üle lauluks. Muusika on nii moodne kui venepärane — rohkesti on kasutatud Skrjabini ja Stravinski motiive.

"Musica" 1994/4

4000 naisheliloojat

Euroopa Naismuusikaarhiiv ja Rahvusvaheline Heliloojate Biblioteek andis välja raamatu paljude maade naisheliloojatest. Ara on toodud umbes 4000 nime, lisatud on noote ja muud heliloojaid iseloomustavat.

"Neue Zeitschrift für Musik", 1994/4

Juubeliks kõik Mahleri sümfooniad

Tänavu 90-aastaseks saav London Symphonic Orchestra tähistab oma juubelit kõigi Mahleri 10 sümfoonia ettekandmisega. Hea ajakirjandushinnangu sai avaetendus sümfooniaorkestri noore ameeriklasest peadirigendi Michael Tilson Thomase juhtimisel.

"Veskikivi" linnavalitsuse kaela

Šveitsi linnas Baselis kerkis päevakorraks küsimus kahest sümfooniaorkestrist (Baseli Sümfooniaorkester ja Baseli Raadioorkester) ühe koondamine. See oli tingitud Sveitsi Ringhäälingu otsusest lõpetada klassikalise muusika omapoolne doteerimine. Ringhäälingu põhjenduste kohaselt on klassikalisele kultuurile tehtavad kulutused kui veskikivi ujuja (maksumaksja) kaelas, millest tuleb edasise eksisteerimise huvides vabaneda.

Õnneks võttis Baseli Linnavalitsus mõlemad orkestrid oma tiiva alla. Esialgu on leping orkestrite toetamiseks alla kirjutatud aastani 2000. Nii säilitati töökohad paljudele professionaalsetele muusikutele.

KONTRATENORID JA KASTRAADID

Eestimaa kontserdisaalele afišidel on paaril viimase aastal vilksatanud eksotiiline lauljahääl nimetus — kontratenor. Sellist lauljat kuulama juhtudes võib asjatundmatul tekkida esialgu imestus ja nõutusk, sest pealtnäha mees laulaks justnagu naise häällega. Olgugi et Eestimaa uus nähtus, eksisteerib kontratenori laulmistehnika juba väga kaua ja mitmetes maades. Kontratenor ei ole kastaat, ta on normaalne mees, kes on välja arenanud oma falsetthääle¹. (Meenub, kuidas Tallinnas kontserdil laulnud kontratenor Prantsusmaal oma mehelikkuse tõestamiseks väitis, et on õnelikus abielus ja viie lapse isa.) Falsetiga on tegelikult ju alati lauldud. Seda võib kohata Põhja-Ameerika indiaanlaste, Aafrika neegrite, Kariibi mere korallisaarte asukate ja Austraalia aborigeenide juures, falsetti kasutavad Šveitsi joodeldajad, Lähis- ja Kaug-Ida rahvamuusika esitajad ning religioossetel riitustel osalejad, falsetti võib kuulda ka tänapäeva pop-muusikas.

Euroopa kultuuris ulatub kontratenori lugu keskageesse kirikumuusikasse. Termin "kontratenor" tähendas algselt vastavalt komponeerimisreeglitele loodud teatavat häälepärtid. Euroopa kirikumuusika aluseks on liidse gregooriuse koraaliviisid, mida lauldi esialgu ühehäälesetena. Hiljem hakati viisile teisi hääli juurde lisama. Koraaliviis ise kandis siis nimetust "tenor" (itaalia keeles tähendab *tenere* 'hoidma'). Tenori järgi pandi paika teine meloodia — kontra tenor ehk tenori vastus. Kontratenori viis oli tenorist tavaliselt kõrgem. Hiljem, helikeele keerukuse kasvades, lisati kolmas hääl — sopran (*sopra* — itaalia keeles 'peal'), sest soprani partii oli kõige kõrgem. Neljanda, kõige madalama partii nimetus oli "kontratenor bassus", hiljem lihtsalt "bassus". Bassus oli madalam kui tenor. Selline neljahääline seade kujunes sadade aastate jooksul välja 15. sajandiks.

Kõrget partiid — soprani ja kontratenorit — said laulda naised, poisid enne häälemurret ning mehed, kui nad laulsid falsetiga või oli neil muidu väga kõrge hääl. Tavalise häälega laulvatele meestele jäi tenori- ja bassipartii. On teada, et gregooriuse koraali on laulnud ka nunnad, kuid oli mõeldamatu, et mehed ja naised laulnuksid keskajal koraale segakoorina koos. (See sai võimalikuks alles hiljem, 18. sajandil, pärast J. S. Bach'i eluaega, saksa protestantlikes kirikukoorides.) Naise laulmise vastu kirikus arvati olevat ka Piiblis koht Pauluse kirjat Timotheusele, kus on öeldud, et naine õppigu vaikselt viisil, olles kõigiti alistuv. Naised võisid laulda küll kodus ja ilmalikel puhkudel. Poisid aga on laulnud vaimulikkum muusikat juba üsna ammu. Näiteks on säilinud Cluny kloostri Prantsusmaal 11. sajandil välja antud muusika käsiraamat, kus kirjeldatakse õpetamismeetodit, mille abil võib poisid noodist hästi laulma õpetada vähema kui nädalaga! Inglismaal poiste kasutamise traditsiooni millegipärast ei tekkinud. Näib, et vähemalt 14. sajandini kloostrikoorides poisid seal ei laulnud. Seetõttu oli suurem vajadus falseti-tehnikat kasutavate meeslauljate järele. Inglismaa ongi kontratenorite poolt läbi aegade kuni tänapäevani olnud eriline maa.

Nimetuse "kontratenor" asemel on kasutatud ka sõna "alt" (*alto* — itaalia keeles 'kõrge'), kuna tegemist oli kõrge partiiga, mida laulis kõrge hääl.

Teine falsetistide arengupaik on olnud Hispaania. 8. kuni 15. sajandini oli see maa araablastest vallutajate käes. Maurid tõid oma kultuuri, mille üks osa oli spetsiaalne meeslaulu tehnika. Just Hispaania kontratenorid olivat saavutanud hääle erilise kõrguse. Koolituse üksikasju hoiti kiivalt saladuses. On arvatud, et kasutati kastreerimist, kuid see ei pea ilmselt paika. Falsetistide virtuoslikul laulmisel olevat põhinenuid ka nende kuulsa Montserrat koori hea maine.

Euroopa teistes maades on samuti tuntud falseti-tehnika kasutamine. Prantsusmaal nimetati neid lauljaid *haute-contre*, üht-teist on teada saksa kontratenoritest.

Kuigi kontratenorid olid kasutusel ka Itaalias, on see maa kuulsam hoopis oma kastaatide poolt, seda

eelkõige 17. ja 18. sajandil. Itaalia kastaadid, keda kutsuti eufemistlikult *musici* või *everati*, laulsid sel ajal terve Euroopa ooperilavadel. Tolleaja hinnangute kohaselt oli kastaatide hääl kontratenorite omast meeldivam. Arvati, et falsetisti hääl ei pea kuigi hästi pingutavale laulmisele vastu. Kastaadid laulsid samuti kirikutes. Poistel tuli varsti pärast laulutehnikat ja noodilugemise selgekssaamist häälemurre, kastaat suutis aga terve elu kõrgete partiide laulmisega kirikukoore vajadusi rahuldada.

Kontratenor on täiesti tavaline mees, on oma "päris" hääle poolest kõige sagedamini praeguses mõistes bariton. Kastaat seevastu pidi olema lapsena läbi teinud kirurgilise operatsiooni. (Mõnikord võis sugunäärmete asukesse lõpetada ka haigus, näiteks mumps teatud eas või õnnetusjuhtum.) Operatsioon tuli ette võtta enne poisi häälemurret, muidu poleks lauluhääle sellest kasu olnud. Laps pidi olema piisavalt andekas ja hea häälega. Opereeritav pandi sooja vanni ja talle anti mingit ümastiit, näiteks opiumi. Siis lõigati läbi munarõõstest kulgevad juhad. Organid ise taandarenesid mõne aja möödudes. Selle aja seaduste järgi oli lõikuse sooritamiseks vajalik asjaosalise enese nõusolek. On teada, et vähemalt ühel juhul poiss lausa nõusis seda, sest ta tahtis säilitada oma ilusat häälet, mille üle ta oli väga uhke.

Pärast operatsiooni anti noor kastaat õpipoisiks mõnele lauluõpetajale või viidi konservatooriumisse ehk laulukooli. Neid oli paljudes tolleaegsetes Itaalia linnades. Kasvandikud käisid tihti laulmas linna avalikel muusikaüritustel või ka rikaste inimeste kodudes. Saadud raha kasutas kool ühel külalpidamiseks. Tingimused konservatooriumis olid kastaatide jaoks veidi paremad kui teistele õpilastele. Nad said rammusamat toitu, nende toad olid soojemad ning harjutamistingimused mugavamad.

Kui noore laulja hääl oli arenenud soovitud suunas, toimus tavaliselt enne tema kahekümneks saamist debüüt mõnes ooperiteatris. Kui ta oskas näidelda, polnud liiga paks ega kohmakas (mida kastaatidega pahatihti ette tuli), võis ta alustada oma karjääri — pürgida mõne ooperiteatri "täheks". Kui lavaelu ebaõnnestus, võis laulda kirikutes.

Kaasaegsete kirjelduste järgi ei põhjastanud kastreerimine meeste meeleid erilisi psüühilisi ega füüsilisi muutusi. Ringi liikus lugematul hulgal jutte nende armuafäärdest kõrgest soost armastajannadega.

Tavaliselt olid kastaadid pärit vaestest peredest. Vanemad lootsid, et nende lapse tulevane edu lauljana kergendab ka nende majanduslikku olukorda. Nii juhtus see aga harva. Vaid kahte kuulsat kastaati — Farinelli ja Caffarelli — teatakse pärinevat suursugustest perekondadest. Kastaatide tulek muusikaallu põhjustas meelehärmi kontratenoritele. Nad tundsid endal samasugust lõbu ja patroneerimisega segatud kergest põlgust, nagu langes osaks kastaatidele, ei suutnud aga kastaatidega võistelda hääle heroilisuse ja tehnilise meisterlikkuse osas.

Kastaatide võidukäigu langus algas pärast Napoleoni sissetungi Itaaliasse, mis tõi endaga kaasa nii poliitilise süsteemi kui ka kunstimoe muutuse. 19. sajandi esimestel aastakümnetel oli enamik kastaate oma tegevuse ooperiteatrites lõpetanud, kirikutes jätkasid nad laulmist veel mõnda aega. Sixtuse Kapellis juhatas kastaat Domenico Mustafa (1829—1912) paavsti muusikuid 1895. aastani, tema ameti üle võtnud Petasi oli samuti kastaat. Viimane teadaolev kastaadist laulja — paavsti muusik professor Alessandro Moreschi — suri 1924. Ta oli ka ainuke selle hääleliigi esindaja, kelle laulmist jõuti helisalvestada.

Kontratenorina, mitte kastaadina laulmist on harastanud mitmed kuulsad heliloojad. Kõige tuntum neist on vahest inglase Henry Purcell (1659—1695). Ajakirja "Gentleman's Journal" 1692. aasta novembris kirjeldab, kuidas kuulus helilooja laulis endakirjutatud "Ode to St. Cecilia's Day" ettekandel ise kontratenori soolopartiid "Tis Nature's Voice". Maestro esitus

olevat olnud uskumatult elegantne ja seda olevat publiku nõudmisel korratud. Samuti olevat H. Purcell oma ooperi "Dido ja Aeneas" lavastuses mänginud aldlauljale kirjutatud Belinda osa.

Kontratenorit on laulnud inglise helilooja ja laulmängija John Dowland (1563—1626). Ta on kirjutanud palju ansambli- ja soololaule esitamiseks viiuli või lauto saatel. Kuulsamatest nimedest võiks veel mainida hispaanlasi Tomàs Luis da Victoria't (1548—1611) ja Cristobal Morales't (1500—1553). Veneetsia helilooja Antonio Lotti (1667—1740) alustas oma muusikuteed koorilauljana Doodži Kapellis ja ta oli ka Santa Cecilia Muusikalise Vennaskonna liige. 1689. aastal määrati ta kontratenori lauljaks paigaga 100 dukatit. Prantsusmaal oli juhtivamaid kontratenoreid Pierre de Jélyotte (1713—1787). Kaasaegsete kirjelduste järgi polnud ta kuigi meeldiva välimuse ega olemisega. Kõik muutus aga, kui mees hakkas laulma.

19. sajandil vähenes järjest kontratenorite roll muusikaelus. Romantilise helikeele avamisel olid sobivamad sügavam ja lopsakama häälega nais-kontraadid. Kirikukooredeski jäi kontratenoreid järjest vähemaks. 1784. aastal laulis Westminster Abbeys Händeli mälestusfestivali kooris 45 kontratenorit, soprani laulsid solistidena kaks kastaati — Paccierotti ja Bartolini. Veel kolm kontratenorit oli solistideks, naislauljaid ei mainita üldse. 1850. aastal, kolmveerand sajandit hiljem, osales Händeli mälestuskontserdil kokku 2765 lauljat! Nendest 419 olid meesaldid (kontratenorid) ja 300 nais-kontraadid. Ükski kontratenoritest ei laulnud seal enam soolot. 1924 Norwichi Festivalikooris ei osalenud aga enam ükski kontratenor.

Falseti-tehnika taaselustajaks käesoleval sajandil on olnud Alfred Deller (1912—1979). Ta oli iseõppija, väga hea muusik, mees, kes tõi kontratenori kui soolohääle ajaloo tolmust uuesti maailma kontserdilavadele. Oma debüütkontserdi andis Deller 1943. a. Morley Koolis Londonis. Tema tegevus on innustanud mitmeid noori jätkama maestro poolt alustatud. Nüüdseks on nimekad kontratenorid Paul Esswood, David James, René Jacobs ja paljud teised. Samuti laulab kuuekümnendatel tegevust alustanud kuulsas ansambelis "The King Singers" kaks kontratenorit.

Allan Vurma

¹ Falsetthääle puhul on häälepaletes olev häälelihase lõdvestunud, häälepaelu saab kaudselt, teiste lihaste ja kõhre abil, mille külge nad on kinnitunud, pikemaks venitada ja nii hääle kõrgust muuta. "Õige" või rinnahääle puhul muutub hääle kõrgus, kui häälelihase ise oma pingsust muudab.

Kastaat Alessandro Moreschi 1858—1924 (1922?)

TANIEL KIRIKAL OOTAB KONKURENTE JA UUDISTEOSEID

See, et mehed laulavad "naise häälega" on mujalgi maailmas, mis siis veel meist rääkida, veel üsna uus ja võõrustust tekitav nähtus. Päävakorda on kontratenorid tulnud seoses vanamuusika ja selle originaalile lähedase esitusviisi taotlemisega.

Õeldakse, et tenor on haruldane nähtus. Mida kujutab endast aga kontratenor?

Kontratenori puhul on küsimus pigem tehnikas kui erilistes võimetes. Kolmveerandi asjades teen ma "Linnamuusikutes", mis on 1989. aastast puht vokaalkollektiiv, tegelikult baritoni või bassina. Seal on pärit lauljakogemused, mitte aga kontratenori tehnika. Pärast häälemurret oli mul suhteliselt hea falsett. Tõsi, falsett klassikalises, romantilises häälekooli mõttes on olematu nähtus ja ajab selle häälekooli esindajaid segadusse. Romantilise kooli sees on asju võimalik klassifitseerida — dramaatiline tenor, lüüriline tenor jne. Kuulsad kontratenorid erinevad üksteisest totaalselt, ühtset standardit pole. Ilusa tenori häält teevad paljud, ilus kontratenor on maitse küsimus. Enamus nn. kontratenoreid on oma hääleliigilt baritonid. Väga madalaid basse nende seas vist pole, samuti on vähe tenoreid, kuna tenorite falsett on tihti kiledavõitu. Ilmselt on aga kõik siiski treenitav. Leidub ka imeilikke mehi, kellel ongi niivõrd kõrge hääli. Kes poisina on laulnud, neil on reeglina falsetile ülemineku registriga lihtsam. Paljudel, ka minul, on sellega raskusi.

Missugust repertuaari kontratenor Sul laulda võimaldab?

Kuna laulan "Linnamuusikutes", siis põhiline on ansambli laul ja vanamuusika. Ka muusikalises mõttes tunnetan renessanssi, barokki paremini kui romantilist või kaasaegset muusikat. Renessansist ja barokist tuleb ka põhiline repertuaar, sest kuni barokini naisalte peaaegu ei kasutatudki, kirikus ei tohtinud naised üldse laulda. Nii et kohutavalt palju muusikat on kirjutatud puhtalt meestele, põhiliselt on see liturgiline. Barokiajastul ilmusid juba ka naised ja alates klassitsismist jäi kontratenor hoopis varjurusma. Järgepidevus oli Inglise katedraalikooides, kus kontratenoreid on kogu aeg kasutatud. Kuid isegi seal mõjutas häälekooli ja tämbrit romantiline lähenemine.

Kontratenorite renessanss algas alles pärast Teist maailmasõda. Tuntuimaks nimeks tollest ajast on vahest Alfred Deller, kuid peale tema oli veel teisigi selle kunsti taasvastajaid. On ilmunud ka mõned uued kontratenorile kirjutatud teosed. Näiteks Arvo Pärt on mitmetes oma teostes ette näinud võimaluse kasutada kontratenorit. Enamasti on heililoojad küll silmas pidanud konkreetseid lauljaid. Mulle peaaegu et pole — üksnes Tõnis Kaumanni Kvartett, kus pidin laulma vaheldumisi baritoni ja alti ning see oli minu jaoks üks raskemaid trikke. Aga oleks huvitav küll, kui keegi veel mulle kirjutaks, sest tahaksin

rohkem teha nüüdisaegseid asju. Me elame omas konkreetses ajas, me ei saa sellest füüsiliselt väljuda, seetõttu on paaril viimasel aastakümnel kirjutatud muusika mulle paratamatult südamelähedane. 20. sajandi muusikast olen seni laulnud vaid Schönbergi ja Pärti.

Kui palju oled Sa saanud koolitust?

Keskooli ajal õppisin poolteist aastat väga hea õpetaja Marje Tralla juures. Ta teeb tööd klassikalistel alustel ja oskas mu baritoniga midagi peale hakata. Poolteist aastat õppisin plokklööti Taavi-Mats Uti juures. Kontratenori osas pole ma tunde praktiliselt saanud, küll on mind paar korda ära kuulatud. Õppinud olen natuke ka teoreetiliste raamatute lugemisest, rohkem aga erinevate eeskujude kuulamisest. Seejuures on muidugi vaja eristada, mis on stiilikohustuslik osa ja mis laulja individuaalne lähenemine. Stiil seab raamid, mille sees jäävad mingid vabadused. Järgin oma intuitsiooni. Intuitsioon tuleb, kui asjaga pidevalt tegeled.

"Linnamuusikutega" olme koostööd teinud poola kontratenori Marcin Bornuse ja tema lauljatega, kellest paljud on õppinud Wrocławis. Seal on väga hea klassikaline häälekool, hästi tuntakse aga ka vanamuusika tehnikat. Klassikalises häälekoolis ei tohi registri vahetamist sees olla. Kuna ei osata kõrget registrit otsida, on kontratenorid nii vähe. Bornus ütleb, et ta vahetab registrit pea iga noodi peal, et häälepaal on tal iga noodi puhul erinevas "režiimis". Ka mina olen üritanud oma hääles üles otsida võimalikult palju registreid — neist kasutan praegu kuni üheksat. Kui laulan bassi, baritoni, kontrate-

norit ning seejuures veel erinevate ajastute muusikat — see on suur mängumaa —, on iga partii jaoks vaja valida sobiv komplekt registreid.

Mis probleemid Sul on vanamuusika esitajana ja kas oled rahul Eesti tasemega?

"Hortus Musicus" on teinud ära tänuväärse töö — inimesed tulevad vanamuusikat kuulama. Ka vanalinn harmoneerub vanamuusikaga hästi.

Mulle on vanamuusika peamine, mu lahutamatu osa, paljudele teistele üksnes kõrvalepõige. Ent Eesti tingimustes pole kerge end elatada ainuüksi vanamuusikuna. Eri temperatsioonides tegutsemine on aga väga keeruline ja harjumsaega vajav. Bornuse sõnul võtab inimesel, kes on küll kodus barokkmuusikas, pärast kõrvalehüpet võrdset tempereeritud maailma tükki aega, enne kui ta hakkab barokkhäälestustes jälle puhtalt mängima. Lauljal on see samuti keeruline — tuleb väga hästi kuulata ja teadlikult arvestada, kuidas intoneerida, ning püüda see viia teadvusest alateadvusesse.

Ise olen Eesti vanamuusika turul valitseva põua tulemus, kuna selles vallas aldisoliste praktiliselt pole. Kui oleks konkurente, oleks ka rohkem stiimulit, harjutaksin rohkem ning ehk laulaksingi veidi paremini.

Kontratenori puhul on Eesti tingimustes muidugi olemas üllatusmoment. Aga inimesed peaksid harjuma ja leppima sellega, et häälemaailmas on olemas ka selline võimalus. Tavaliselt on reaktsioon olnud positiivne.

Kuidas Sa end üldse tunnend peaaegu et iseõppinud solistina?

Akadeemilise hariduse poole pealt niipalju, et olen esinenud konsi kontsertidel ja isegi mitmel lõpupeksamil. Samas on mu oiukord kõrvalt tulnuna mingis mõttes lihtsam. Olen kuulnud ning ka ise kogunud, et psühholoogiliselt on väga raske oma koorist tulnult hakata solistina laulma. Iseõppinud solistina on mul võimalus pakkuda akadeemilistele muusikaringkondadele rõõmsat üllatust — ennäe, ka nii on võimalik.

Meie tingimustes ei ole kontratenori amet ilmselt just palju tööd pakkuv ala. Millega Sa veel oma aega sisustad?

Kontratenorina tegutsemine on minu jaoks praegu mingis mõttes hobi. Põhijaga võtavad töö arvivõrgu hooldajana ja programmeerijana Vanalinna Hariduskolleejumis ning "Linnamuusikutes" baritoni laulmine. Nii teenin endale elatist. Kontratenorile jääb ülejäänud aeg — umbes kolmandik, ehkki pole välistatud, et mu tegevusalade vahel ei võiks muutuda ühes või teises suunas. Võimalusi on õnneks (kahjuks) väga, väga palju.

Küsis

Virge Joamets

Conseil International des Organisations de Festivals de Folklore et d'Arts Traditionnels Rahvusvaheline Folkloorifestivalide ja Rahvakunsti Organisatsioonide Nõukogu

(UNESCO B-staatus) loodi 1970. a. Prantsusmaal. Käesoleval ajal kuulub organisatsiooni 68 maad täisliikme staatuses ning mitmeid Kagu-Aasia maid ühendav folklooriorganisatsioon SPFA assotsieerunud liikmena. Eesti võeti CIOFF-i täieõiguslikuks liikmeks vastu 1991. a.

CIOFF lähtub oma tegevuses UNESCO juhendist traditsioonilise kultuuri ja folkloori kaitse kohta. Põhiliiniks on rahvusvaheliste folkloorifestivalide korraldamine ja rühmade vahetus. Baltimaades toimub CIOFF-i egiidi all festival "Baltica".

Igal CIOFF-i liikmesriigil on oma rahvusseksioon (rahvuslik folkloorinõukogu), mille eesotsas on rahvusdelegaat. CIOFF-i Eesti Rahvusseksiooni juhhib Ingrid Rüütel.

Geograafilise asendi järgi on riigid jaotatud sektoritesse. Neid on kokku 6. Põhja-Euroopa sektorisse kuuluvad: Soome, Rootsi, Taani, Norra, Inglismaa, Iirimaa, Leedu, Läti ja Eesti.

CIOFF-i maailmakongressid toimuvad igal aastal erinevatel kontinentidel. Enne seda peetakse sektorite aastakonverentse, kus kuulatakse ära rahvusseksioonide aruanded.

CIOFF-i Eesti Rahvusseksiooni (lüh. CIOFF-Estonia) liikmeskond on laiapõhjaline ja arvukas. Siia kuuluvad seltsid, kultuuri-, õppe- ja teadus- asutused, muuseumid ja kohalike folkloorifestivalide korralduskomiteed — kokku 28 liiget. Peale selle võtavad seksiooni tööst osa folkloorikuraatorid, kes reeglina on maakondade/linnade kultuuriosakondade töötajad ja oma ametikoha tõttu vastutavad antud tööloigu eest kohtadel. Kokkuvõtlikult

öeldes on seksiooni ülesandeks rahvusliku ja rahvusvahelise koostöö korraldamine ja koordineerimine.

CIOFF-Estonia täitevorgan — folklooribüroo — tegutseb Eesti Rahva- kultuuri Keskuse juures. Kontakttelefon: 44 29 27.

BALTICA '95

VIII CIOFF-i Rahvusvaheline Folkloorifestival "Baltica '95" toimub 5.—9. juulini Eestis. Festivali teemaks on "Kodu ja kodupaik" ja eesmärgiks autente folkloori propageerimine.

Festivaliüritused toimuvad 5., 6. ja 9. juulil Tallinnas ja 7. ja 8. juulil maakondades.

Üle 200 rühma välisriikidest on avaldanud soovi festivalist osa võtta. Korraldajad on teinud nende hulgast valiku ja saatnud kutsed järgmistele riikidele: Inglismaa, Belgia, Itaalia, USA, Soome, Taani, Brasiilia, Saksamaa, Holland ja muidugi Läti ning Leedu.

Festivalidest osavõtjate eesti rühmade väljaselgitamiseks korraldatakse folkloorikavade ülevaatused. Kohalikel ülevaatusel parimaks tunnustatud kavad vaatab üle "Baltica" kunstinõukogu ja selgitab välja festivali Tallinna päevadest ametlikud osavõtjad (10—11 rühma). Kõik kohaliku ülevaatusel läbinud rühmad võivad osaleda Maapäevade programmis.

Korraldajad loodavad, et festivalist kujuneks mitte ainult folklooriharrastajate, vaid kogu Eestimaa rahva pidu, tunnetamaks sügavamalt oma juuri, säilitamaks ühtsust: "Ma kuulun siia, see on minu kultuur."

Anne Ojalo

CIOFF-i 25. maailmakongressil Malaysias

21.—28. augustini k. a. oli mul meeldiv võimalus viibida Eesti rahvusdelegaadina Malaysias CIOFF-i 25. aastakongressil ja sellega kaasnenud teaduskongressil "Kultuur ja areng". Sõit sai teoks tänu CIOFF-i Põhja-Euroopa sektorisse kuuluvate maade rahalisele toetusele.

Maailmas toimub igal aastal sadu folkloorifestivale. Üle kahesaja neist, k. a. meie "Baltica", kannab CIOFF-i sümbolikat ja on kantud organisatsiooni festivalide kalendrisse. Kongressil otsustati konkretiseerida CIOFF-i festivalide nõudeid. Näiteks kehtib reegel 5—5—5: festival peab toimuma regulaarselt 1—5 aasta tagant, kestma vähemalt 5 päeva ja sellel peab osalema vähemalt viis rühma viielt eri maalt. Festival ei tohi kanda kommertslikku ilmet ja sellel ei korraldata rühmade ja üksikesinejate võistlusi.

Kuulanud ära esimehe, peasekretäri, allkomisjonide ja sektorite aruanded eelmise aasta tegevusest, kavandas kongress tegevussuunad lähiaastateks. Rõhutati vajadust tugevdada festivalide informatiivset ja harivat funktsiooni, et levitada sügavamaid teadmisi eri kultuuridest, andes laulude-tantsude esituse kõrval publikule teadmisi ka kontekstist. Eriti oluliseks peeti laste ja noorte kaasamist folklooriliikumisse, tagamaks põlvkondade järjepidevus ja maailma rahvaste kultuuritraditsioonide säilimine ning edasikandumine. Räägiti ka 1966. a. Hollandis korraldatavast suurest folkloorifestivalist, kus kava kohaselt osalevad kõik CIOFF-i liikmesmaad.

Teaduskongressil oli tähelepanu keskmes eeskätt Kagu-Aasia maade kultuurisituatsioon. Kõikjal on täheldatav anglo-ameerika massikultuuri pealetung, mistõttu sealsete maade riiklik kultuuripoliitika on teadlikult suunatud rahvuslike

Malaysia traditsiooniline tants.

kultuuritraditsioonide säilitamisele ja arendamisele. Kuna selle piirkonna maad, sh. Malaysia, saavad suurt kasumit turismist, on kultuur ja turism omavahel tugevasti seotud. Seda näitab ka asjaolu, et Malaysias on loodud ühine Kultuuri- ja Turismiministeerium. Turism põhjustab teatavat kultuuri kommertsialiseerumist, kuid saadavat raha kasutatakse suurel määral traditsioonilise rahvuskultuuri toetamiseks ja arendamiseks.

Meilgi oli võimalus jälgida kümnete tuhandetele turistidele määratud vaatamängu, mida nimetati karnevaliks, kuigi tegemist oli pigem kommertsliku *etnoshow*'ga, kus Malaysia iga maakonda esindas vaatajate eest läbimarsivas protsessioonis mingi kunstikollektiiv, kes esitas oma lühikese programmi. Sellised esinemised vaheldusid kohaliku osariigi hotellide *reklaamishow*'dega.

Autentsel Malaysia tantsukultuuri, selle eri stiile koos asjakohaste kommentaaridega nägi-

me lõpuõhtul. Malaysia on maa, kus elavad väidetavas rahu ja harmoonias kõrvuti eri rahvad, kultuurid ja religioonid. Ametlik riigiusk on islam, kuid korduvalt rõhutati, et ollakse väga lojaalsed teistegi religioonide suhtes, mille propaganda on samuti lubatud.

Malaislaste kõrval, keda on riigis 47%, on arvukalt hiinlasi (34%) ning India ja Pakistani rahvaid (9%). Lisaks neile elab seal hulk väikesi põlisrahvaid, kes muide on teadusele alles avastamata ning kelle keeled ja kultuurid on seni fikseerimata ja uurimata. Teadlasi ootab seega ees avar tööpõld. Kõik Malaysia rahvusühendused on esindatud parteide koalitsioonis, mis kannab nimetust *National Front* ja kaitseb väikeste põlisrahvaste huve. Väärrib erilist tähelepanu viis, kuidas majanduslikult edukas Malaysia riik jagab oma tulusid ja tasakaalustab eri rahvusgruppide sageli vastandlikke huve. Siit oleks ehk mõndagi õppida meie hõimurahvastel ja teistel väikestel põlisrahvastel Venemaal oma huvide kaitse strateegia kujundamisel olukorras, kus neil pole võimalust eralduda ja luua oma riiki.

Edaspidi tahaks kindlasti näha mõnda Kagu-Aasia oma folkloorirühma meie "Baltica" ja üldse sooviks kultuurisidemete tihendamist Aasia maadega, kõigutamaks tavaeestlaste europsentristlikku mentaliteeti, laiendamaks meie inimeste kultuuritaju ja tugevdamaks arusaama, et maailmakultuuri rikkus ja tulevik peitub eelkõige tema traditsioonide mitmekesisuses, mitte aga nende "ühtesulamis" ja standardsuses.

Ingrid Rüütel

"Vanemuises" võitleb Don Quijote ...Don Quijotega

18. septembril esietendus "Vanemuise" suures majas W. A. Mozarti laulumäng "Haaremirrööv", mille lavastas Jüri Lumiste. Lavastuse kunstnik on Ene-Liis Semp, dirigendid Andres Heinapuu ja Lauri Sirp. Peaosades esinevad Ludmilla Kõrts, Eha Pärj, Eugen Antoni, Rostislav Gurjev ja Taisto Noor.

"Haaremirröövi" esietekanne toimus 16. juulil 1782 Viinis pealkirja all "Röövimine Seiralist" ("Die Entführung aus dem Serail"), eesti keeles on traditsioon nimetada tükki "Haaremirrööviks". Esietekannet dirigeeris autor ise. "Haaremirröövis" on koos nii proosadioloogid kui ülimalt komplitseeritud aariatega muusika. Viimane on suuresti tingitud asjaolust, et Mozart pidas silmas Konstanze rolli esmaesitajat Catarina Cavalierit ja tema kõrgeid koloratuurivõimeid. Loo tegevus toimub Türgis ja nagu pealkiri üsna otse osutab — haaremis. Loomulikult on juttu armastusest ja, nagu arvata võib, lõpeb kõik õnnelikult.

10. novembril jõuab lavale Gioacchino Rossini ooper "Itaallanna Alžiiris", mille külalisena lavastab Oulu Linnateatri lavastaja Leena Salonen. Oma viimased tööd Oulus tegi Salonen koos Peeter Liljega ning seetõttu on lavastus pühendatud Peeter Lilje mälestusele.

Leena Salonen on nimetatud Soome ooperilavastajaks number üks. Asjatundjad on rõhutanud: tema suudab ooperi elama panna ka draamana. Kindlasti on seejuures oluline märkida, et ta on õppinud nii teatrilavastajaks kui dramaturgiks. Oulu Linnateatri lavastab Salonen alates 1978. aastast. Tema kõige uuem lavastus, mis jõudis Oulus lavale selle aasta septembrikuus, on Joonas Kokkoneni ooper "Viimsed kiusatused".

G. Rossinit tuntakse maailmas ja ka Eestis eelkõige kui "Sevilla habemeajaja" autorit.

"Itaallanna Alžiiris" on kirjutatud 1813. aastal ("Sevilla habemeajaja" jõudis lavale 3 aastat hiljem, 1816). Libreto pärineb Angelo Anelliilt, esietendus toimus Veneetsias, San Benedetto teatris.

Ajal, mil ooper valmis, oli idamaisus moes nii kirjanduses kui muusikas — nii on põhjendatavad eksootilised tegevuspaigad.

Lavastuse kunstnik on Meeri Säre, dirigent Endel Nõgene. Osades Taisto Noor, Eve Rand-

kivi, Ülle Tinn, Ludmilla Kõrts, Aare Saal, Jassi Zahharov ja külalistena Mati Kõrts ning Leili Tamme.

Miguel de Cervantese loodud Don Quijote kuju on läbi aastasade inspireerinud paljusid loojaid (H. Purcell, G. Paisiello, G. P. Telemann, R. Strauss, M. Ravel) ja vaimustanud vaatajaid. "Vanemuine" pakub vaatamiseks kaht erinevat muusikateost, kaht erinevat versiooni Don Quijotest. Kahel järjekohal ohtul on publikul võimalus jälgida, kuidas heliloojad on erinevates žanrides ja kindlasti ka erinevates tonaalsustes lahti mõtestanud Don Quijote loo filosoofia, teose, mida on nimetatud Cervantese testamendiks.

27. jaanuaril esietendub M. Leigh' muusikal "Mees La Manchast", mille "Vanemuises" lavastab Mare Tommingas.

"Mees La Manchast" alustas oma võidukäiku 1965. aastal. Kuna Broadway spetsialistid pidasid muusikali liiga tõsiseks, tuli "Mees La Manchast" esmalt lavale ühes New Yorgi äärelinna teatris. Menu oli suur, järgmisel aastal jõudis muusikal ka Broadwayle ning sealt edasi võidukalt aina uutele ja uutele lavadele terves maailmas.

"Mees La Manchast" tekstiiseks aluseks on Dale Wassermanni kirjutatud näidend, millele Mitch Leigh' lõi muusika. Wassermanni idee oli ennekõike näidata Cervantese ja Don Quijote identsust. "Mees La Manchast" ongi samaaegselt Cervantese ja Don Quijote lugu, neid kehas tabab üks ja seesama näitleja. Leidlik stsenaarium võimaldab mängu mitmel tasandil. Muusikali traditsioonilisematele joontele lisanduvad sügavalt humanistlik sisu, tragöödia ja ooperi elemendid.

Lavastuse kunstnik on Mare Tommingas, dirigeerivad Peeter Saul (külalisena), Endel Nõgene ja Lauri Sirp. Osades: Taisto Noor, Aivar Tommingas, Tõnu Kattai, Andres Dvinjaninov, Ain Mäeots, Margus Jaanovits.

10. märtsil on esietendus "Vanemuise" väikeses majas: lavale jõuab J. Massenet' ooper "Don Quijote", mille lavastab Ülo Vilimaa.

"Don Quijote" on prantsuse helilooja Jules Massenet' (1842—1912) viimane ooper, mille esietekanne toimus 1910. aastal Monte Carlos. Peosa laulis legendaarne bass Fjodor Šaljapin,

kes Don Quijotet on hiljem nimetanud üheks oma lemmikrollidest.

J. Massenet' "Don Quijote" puhul on tähelepanu juhitud sellele, et heliloojale on läbi tema loomingu väga olulised naisrollid (ooperid "Manon"; "Werther", "Thaïs"). Ka "Don Quijotes" on olulisel kohal Dulcinea kuju: huvitav kombinatsioon lihtsast talunaisest ja aadlidaamist.

"Vanemuise" lavastuses laulab peosa Mati Palm, kelle jaoks spetsiaalselt lavastus sünnibki. Teistes osades esinevad Vivian Kallaste, Jassi Zahharov jt.

24. mail jõuab lavale "Vanemuise" hooaja viimane muusikalavastus: Paul Abrahami operett "Viktoria ja tema husaar", mille lavastab Kuno Otsus.

Paul Abraham (1892—1960) saabus Berliini tundmatu mehena, "Viktoria ja tema husaar" tegi ta kiiresti kuulsaks. Koos temaga elab operett Euroopa lavadel üle viimase särava ajastu.

Tema operett on oma laadi lähedases suguluses Kálmáni loominguuga — ungarlannad, mustlasviilid ja lõikuspeod koos armastusega, mis ei roosteta, ning iseenesestmõistetavalt õnneliku lõpuga.

Tähtsusetu pole ka see, et kui väga paljude operettide puhul võib rääkida üsna lihtsakoelise ja naiivsetki libreto, siis "Viktoria ja tema husaari" puhul on ka tekstiline alusmaterjal täiesti tõsiseltvõetav (Alfred Grünwald, Fritz Löhner-Beda). Tegevus toimub 20. sajandi esimesel kümnendil (I maailmasõda, revolutsioonid).

Nõukogude Liidus oli selle opereti lavastamine keelatud, kuna peategelase vangistus Siberis ja seiklused Venemaal ei olnud ideoloogiliselt vastuvõetavad.

Lavastust dirigeerib Lauri Sirp, kunstnik on Meeri Säre.

Osades: Jassi Zahharov, Ülle Tinn, Annika Tõnuri (külalisena), Jaan Willem Sibul, Eugen Antoni, Aare Saal, Tõnu Kattai, Tõnu Kargas (külalisena).

Anu Tonts,

"Vanemuise" kirjandusala juhataja

Tartu I Muusikakoolil uus direktor

1. septembrist juhib Tartu I Muusikakooli 34-aastane tartlane KAIIDO OTSING. Ta õppis metsasarve H. Elleri nim. Tartu Muusikakoolis Kau-po Antzoni klassis, hiljem jätkas õpinguid Läti Riiklikus Konservatooriumis prof. A. Klišansi juures. Pärast konservatooriumi lõpetamist 1984. a. töötas "Estonia" orkestris, 1989. a. tuli "Vanemuise" orkestrisse. Siis alustas ta ka puhkpilliorkester "Tartu" dirigendina ja pedagoogilist tegevust I muusikakoolis. Abikaasa Maike töötab klaveripedagoogina Tartu Õpetajate Seminaris. Peres on kaks last.

Tavaliselt toob iga uus inimene, eriti juhtival kohal, endaga kaasa uusi ideid. Oled met-

sasarveklubiga palju ringi reisinud, korraldanud metsasarve- ja puhkpillimuusikapäevi, kohtunud kuulsate muusikutega. Aja jooksul on Sul kindlasti kujunenud oma arusaam muusikaõpetusest, mida saad direktorina ellu viia. Millised on Sinu lähtekohad?

K. Otsing: "Et ühelgi ametnikul ei tuleks pähe mõtet hakata muusikakoole kui mittetootvaid asutusi kinni panema, peab aktiveerima igasugust kontserditegevust. Maailmamuusikat on loonud elurõõmsad inimesed ning muusikaõpetajail ei ole mingit õigust taandada oma tööd kuival nootide tuupimiseks. Muusikakoolis tahaksin elavdada ansambli mängu. Seda peaks oskama

iga haridusega muusikaõpetaja. Ka õpetajate taastamine tuleks viia uutele alustele: maksta tuleks mitte ainult staaži ja diplomi kaalukuse, vaid töötulemuste ja eneseharimise eest. Tahaksin kasutada mitmeid Eestis tegutsevaid soliste, kes on nõus tulema muusikakooli oma kogemusi jagama ja lastele esinema. Lapsi peaks julgustama arendama artistikkust. See aitab saavutada paremat kontakti publikuga, sest lapsel puudub veel elukogemus. Läbi kujundliku õpetuse, heatahtliku, mitte hävitava suhtumise saavad õpetajad suunata noort muusika juurde, mis on energia ja elurõõmu allikas, mitte sunnitöö."

M. Tamme

NAD TAHTSID SAADA MUUSIKUIKS

(Algus "ML" nr. 9/10)

Tallinna Muusikakeskkooli II lennu mälestusteringis istusid **Virve Lepnurm-Soode** (V. S.), **Maire Rabinson-Eliste** (M. E.), **Peep Lassmann**, **Mati Kuulberg**, **Peeter Paemurru**, klassijuhataja **Maret Sarv** ja **Anneli Kurkus-Petersoo** ema.

Selles, samuti VII klassist alustanud lennus oli 20 neidu-noormeest, viimaseid umbes poole vähem ja, nagu vahel juhtub, "allaheidetud" enamuse poolt! Eriti süüdistasid nüüdsed soliidsed härrasmehed tollaseid noori (kaebuse tõsimeelsust silmas pidades justkui vähemalt kümnetkonda) koorijuhte võimukas üleolekus ja vastasseisus instrumentalistidele. Tegelikult õppis koori juhatama vaid neli, see-eest aga väga seltskondlikku ja organiseerimisvalmit tütarlast. Paraku, sellist ühtehaaravat tunnet, mis sidus kokku I lennu rahva, ei suutnud nemadki tekitada. Ühisüritustest lausa kõrvalejääjaid justkui polnudki, kuid ehtsat omaklassivaimu ei mäletata.

M. E.: "Olime rohkem omaette nokitsejad, väikesed isiksused, kes kokku ei sulanud."

M. K.: "Ega suurt hoolitud sellest, et teisel ka hea oleks. Grupiti küll sõbrustati, aga tõeline seltsielu puudus."

Ja esimese lennu suhtes "kanti kauna", sest õpetajad ei väsinud eeskujuks toomast "üheksandate" õppeedukust,

võimekust, saavutusi ja küllap ka nende toredat ühistunnet. Paraku on suhtumine sellesse nii- ja naapidine.

V. S.: "IX klassi hõõruti meile tüütuse niina alla: vaadake kui hiilgavalt saavd nemad kõigega hakkama! See jutt häiris ja tekitas soovimatut distantsitunde."

M. K.: "Vaatasin I lennu vendadele alt üles, eriti Roman Heistele,*") kellega müide saime hiljem headeks semudeks."

M. E.: "Olin kui munast koorumata kanapoeg, hoopiski mitte küps uue eriala — koorijuhtimise omandamiseks, enne õppisin klaverit. Mulle oli IX klass suureks eeskujuks. Ma ei solvunud selle peale, et neid kiideti. Kippusin hoopis otsima sealt sõpru. Olin vaimustuses meie ühistest nääripidudest ja suusalaagrist!"

Kuivõrd "vanemad" ei märganud "nooremaid", tõendab fakt, et ühiseid ettevõtmisi ja ka romantilisi lembesuhteid II lennu rahvaga ei meenutanud esimesed pooled sõnagagi! Vaat kuidas! Ja need kõige tillemad (teiste seas juba ka A. Mustonen, R. Eespere, U. Vulp, J. Sillamaa, K. Randalu) ringlesid "vanade" tarvis otsekui teisel orbiidil, neid ei nähtud, neist ei kuulnud.

Mured üldhariduse ümber

Kuidas olid siis lood õppeedukusega, kas tasus pedagoogidel neid eeskujuga nii püüdliselt virgutada? Nagu ikka,

näitasid poisid oma üleolekut reaaliinetes ja leiavad veel nüüdki, et matemaatilisi valemeid, tõenäosusteooriat jmt. on hädasti vaja ajude arendamiseks.

M. K.: "Eriti kasutoov on kujundlik mõtlemisvõime komponistidele. Kahju, et ei saanud õppida kõrgemat matemaatikat, diferentsiaalvõrrandeid!"

Tüdrukutel — ealt pisut vanemad välja arvatud — oli "matemaatilis-füüsikaline seis" kehvem.

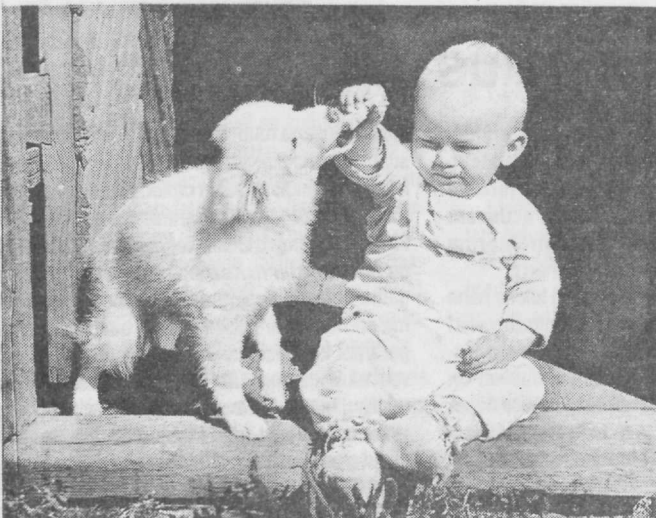
M. K.: "Naera end või ribadeks: sadu aastaid on see kõigile ammu selge, aga plikad nutavad, ei taipa midagi! Õpetaja Leonhard Kukats seletas kord N-le tuntud lastenalja vormis, kuidas elekter voolab: postid, postid, traadid, traadid, elekter!!, aga ikka ei jõudnud pärale!"

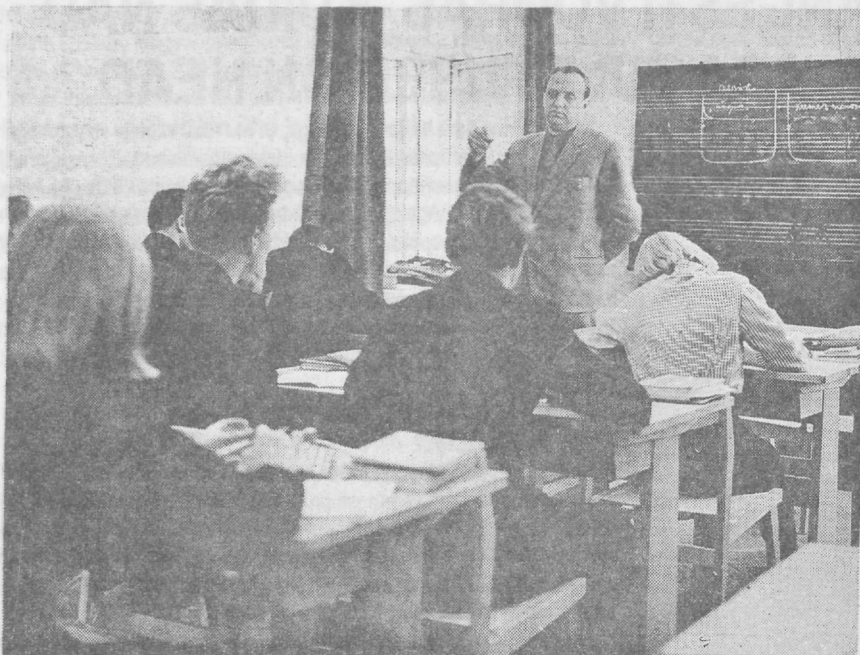
Praegu arvatakse, et hinnaalandust pedagoogid ei teinud, nõudsid maksimumi ja mõnitasid vahetevahel oskamatuid (unustades sealjuures hoopiski muusiku hella hingeelu!). Samas aga tõdetakse, et kooli eripära ja tihendatud programmi — enamik küpsuseksameid sooritati juba X klassis — siiski võeti arvesse.

M. E.: "Vaevu klassi jõudnud õp. Kukats hõikas pahatihti: "Õpilased, palun võtke paberid, teeme tunnikontrolli." P. Heiste imiteeris seda häält ja teksti virtuoosselt ja kaunis sageli. Ikka läksime õnge ja hingasime hetk hiljem kergendunult."

Peeter Paemurru pisikese kutsu ja suure pilliga.

Klaverisaade Els Aame-Paemurrult.

Õpetaja L. Kukats klassi ees.

Maire Rabinson elukutset omandamas.

Hirmutunne olevat olnud üsna tugev. M. Kuulberg pidi kord keemia eksamil midagi katseklaasi valama, aga käed värisesid nii, et palus õpetajat see asi korda ajada.

V. S.: "Kord matemaatika eksamil vihjas õpetaja Mai Mikiver nii kenasti mu märgiveale. Kui ulatasin Tarmo Lepikule oma mustandi, keeras Mikiver diskreetselt selja!

Vahel ka lihtsalt vedas, näiteks pileti-ga elektromotoorsest jõust, millest ma tuhkagi ei teadnud. Peeter ütles ette ühiku, joonis tuli umbropsu silme ette, nurga märkisin kobina peale ja "5" oligi käes."

M. E.: "Targemad püüdsid hädalisi järele aidata. Mäletan, kuidas kord kell 5 hommikul Peebuga Kopli trammi istusime ja hakkasime koos õppima."

Keelteõpetus oli valusaks probleemiks — tollal välditi ju teadlikult suhtlemiskeele omandamist. Kes oli varem

inglise keelt õppinud, pidi minema üle saksa kui meil enim muusikalist kirjandust vahendavale keelele. Algajad istusid kõrvu seda keelt varem õppinutega, head ei teinud see kummalegi grupile.

Vene keelde suhtuti teadagi kuidas. Kui õpetajaks tuli kena, kuid kogemuseteta L. Kalevik, kiusati teda täielikus üksmeeles — pedagoogi abituse klassi suhtes tabab õpilane ju otsekohe oma vilka kuuenda meelega.

M. K.: "Nende suhtes, kes meid terroriseerisid, näiteks väga kuri keemiaõpetaja Saukas, olime allaheitlikud, selle eest "maksime kätte" leebetele pedagoogidele."

Tüdrukutele meeldis kangesti ajalooõpetaja M. Maiste; ehkki emotsionaalselt tagasihoidlik, valdas ta oma ainet perfektselt ja oli pealegi väga ilus, iga päev tualetti vahetav daam. Tänu talle oldi hästi kursis ka jooksvate maailmasündmustega. Nii otsustati

John Kennedy matusepäeva tähistada leinaseisakuga. Just sel hetkel sisene-nud õp. Maiste pidi terve minuti hämmelduses ootama, enne kui teda suvatseti "valgustada".

Oma klassijuhatajast ja kirjandusõpetajast M. Sarvest peeti väga lugu — olnud kelmikas ja diskussioonialdis; tema korraldatud luuleõhtud muutsid sellelegi lennule poeesia lähedaseks ja mõistetavaks. M. Sarv soovitas lastele hulga huvitavaid raamatuid, kuid, teades muusikaõppurite ajanappust, jutustas enamiku sisukokkuvõtte. Nii aitas ta luua küpsuseksameil "suure lugemuse" efekti.

M. E.: "M. Sarv oli väga tugev õpetaja, selgitas, analüüsis, virgutab arutlema-vaidlema. Kui palju kordi käisime tema pool, küll sünnipäevadel, lihtsalt külas ja lausa eksprompt — alati küpselt juustusai ja aeti mõnusat juttu."

Helju Tauki meenutati kui inimest, kellele võis vaata et rohkemgi neiumuresid usaldada kui oma emale — ta kuulas ära, andis nõu ja vajadusel otsest abi.

Lapseevanema mõtteid

Proua Kurkus: "Muusikakeskkooli õppesüsteem oli kardinaalselt erinev tavalise üldhariduskooli omast — Anneli läks hommikul välja ja saabus sageli alles hilisõhtul. See, kuidas jaotada oma aega, täita tundidevahelisi pause, tulla toime erialaste ülesannetega, jäi äkki kõik laste endi otsustada ja nad tulid sellega tublilt toime. Lastevanemate komitee eesotsas olles puutusin nende probleemidega lähedalt kokku. Ei mäleta ühtki lausa katastroofilist, kooli mainet mõjutavat pahandust. Need lapsed olid huvitavad väikesed isiksused, kes mängisid ehk mõnikord oma "mina" välja liialt drastiliselt. Näiteks solvus M. Kuulberg sinatamise peale nii, et muutus ohtlikuks kooli mööblile! Arvan, et nende protest õpetajapoolse väheastava või lausa alandava suhtumise vastu oli täiesti mõistetav. Ei leidnud ma ka midagi taunitavat kerge-muusikaansambli tegutsemises matkaraha korjamiseks, millele direktioon paraku vaatas siiski viltu.

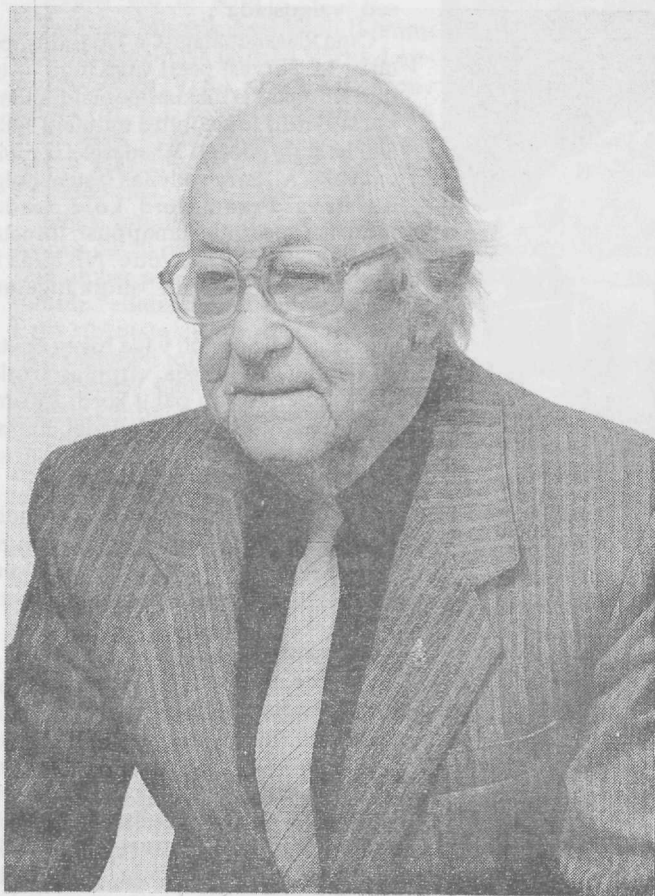
Lastevanemate komiteel oli tihe side klassijuhataja Maret Sarvega. Me aitasime korraldada tähtpäevalisi üritusi, eriti on mees emade austamise õhtu. Usun, et kõik vanemad hindasid kõrgelt Maret Sarve ja Ülo Bergmanni pingutusi vahvate suviste ja talviste matkade organiseerimisel — sealt naasid alati särasilmised, õnnelikud lapsed, vaimustunud mitte ainult matkaseiklustest, vaid ka lihtsate inimlike sidemete tugevnemisest oma pedagoogidega.

Täheldasin juba esimestel kuudel Annelis ja ta klassikaaslastes omalaadse vaimuse teket ja olin väga rahul koolivahe-aegadega."

* R. Heiste lõpetas koos II lennuga. (Järgneb)

"MULLE ON KANGESTI VÕÖRAS, KUIDAS NAD SEDA TEEVAD. AGA TULEMUSED ON HEAD."

Nii arvab AADU REGI Juhuslikult Soome

Hr. Aadu Regi! Kuidas Te oma pika elutee lõpul sattusite Soome?

Juhuslikult. Ma tütre oli tervise pärast vaja n.-õ. õhuvahetust. Ta sai Oulust 37 km lõuna pool asuvasse Muho muusikakooli klaveriõpetajaks. Mina läksin talle 1980. a. novembris külla ja jäingi. Nüüd oleme mõlemad seal. Ka mul on 6 õpilast, et aeg igavaks ei läheks. Toredad tüdrukud — kõige vanem on 14-aastane, kõige noorem 9-aastane.

Kas Soome Muho on meie Muho moodi?

Ei, see on alevi moodi maakeskus. Muusikakoolis on 160 õpilast. On kavatsus seda suurendada, et ta haaraks 4 valda (*kunta*) 20 tuhande elaniku-ga.

Kuidas Te iseloomustaksite Soome-perioodi oma pikal eluteel?

Mugav. Üle hulga aja on mul võimalus elada nii, nagu ma tahan. Inimesed on rõõmsad ja sõbralikud, lapsed andekad.

Ülima vabaduse ja ülireglementeerituse kummaline segu.

Muusikaõpetus?

Muusikaõpetus ei ole Soomes minu arvates just eriti kõrgel tasemel. Kõik on reglementeeritud. Nii õpetajatel kui õpilastel on õpik, kus täpselt kirjas, mis tuleb selles tunnis teha. Õpetajal lisaks veel juhend. Nii kujuneb töö mehaaniliseks.

See on siis veel rangem, kui meil oli Nõukogude süsteem?

Seda küll. Teiseks — nõuda ei saa. Annad ülesande. Kui teeb ära, on väga hea. Kui ei tee, tuleb leppida.

Kas karistada ei saa?

Ei, kus sa seda. Üldse tundub mulle kummaline sealne koolikord, ka talises koolis. Õpilane võib tunni ajal omatahtsi teise laua juurde minna, väljas käia. Ta võib vabalt ka mitte õppida.

Niisils — ühelt poolt ülireglementeeritus, teisalt ülireguleeritus?

Jah, nii see mulle tundub. Täpselt on teada, mis on kevadel eksamil. Kui õpetad rohkem, on õpilastega arusaamatasi — seda ju eksamil ei nõuta.

Nüüd on nad juba harjunud sellega, et mu tütar natuke rohkem läbi võtab. Kahe andeka õpilase lõpukava ületas nõudmised. Eksamikomisjoni esimees Oulu konservatooriumist ei osanud seisukohta võtta: ühe kursuse võrra raskem kava. Aga sügisel said nad samasse konservatooriumi esimese ja teise sisse, üks osales Madetoja-nimelisel konkursil, sai auhinna kohale. Mu tütre autoriteet hakkas tõusma. Ma ise nõuan ka natuke rohkem, kui õpiku järgi peaks.

Niisils on esialgu vastuseis suuremale nõudlikkusele. Aga kui nähakse, et tulemused on paremad, tullakse kaasa.

Jah.

Nõudmisi pole, tulemused on. Imelik.

Aga töö orkestriga?

On ka minu jaoks kummaline. Olen seotud olnud põhiliselt *Oulun Työväenorkesteriga*. Olen varem ise proovidel nahutada saanud ja teisi nahutanud: see ei tule ikka nii välja, võtame uuesti! Aga seal, nagu kooliski, pole peaaegu mingisuguseid märkusi, kuigi esimestel proovidel võib lugu väga viletsalt kõlada. Võetakse paar lugu läbi, mõnikord teist korda ka, siis kohvipaus, siis järgmised lood. Kõik on väga rahulikud.

Edasistel proovidel on kõik samamoodi, aga lood kõlavad juba paremini. Viimasel proovil ja eriti kontserdil tuleb aga nagu kulda.

Võtsin kavasse Sibeliusi "Finlandia" — väikese orkestri jaoks raske lugu. Proovidel mõtlesin — sellest ei tule midagi välja. Aga kontserdil kõlas hästi.

Veel juhtum. Neil oli juubel. Ma tegin neile juubelmarsi. Keskmeses osas kirjutasin oboesoolo klarnetite saatel tüdrukule, kes mulle meeldis. See tüdruk millegipärast ei tulnud, mängis sopran-saksofon, mängis hästi. Aga klarnetisaade, mis polnud raske, ei kõlanud, orkestrandid olid kuidagi saamatud. Võtsin mitu korda läbi, ei paremat midagi. Mõtlesin: mis sellest tuleb? Aga kontserdil läks kõik korda.

See kõik on mulle kangesti võõras.

Vähe nõutakse proovidel, aga kontserdil on asi korras. Kuidas seda saavutatakse?

Ma ei tea. Võin vaid arvata, et nad kodus noodi järgi hoolsalt harjutavad.

Aga dirigentidepoolne interpretatsioon? Selleks ju paljast nootide äraõppimisest ei piisa.

Ma ka ei tea. Ega dirigent alati väga palju oma emotsioone teosesse pane, oma interpretatsiooni anna. Peaasi, et lugu oleks tehniliselt korras.

Võõrsilgi satud oma noorusega silmitsi kokku.

Mis veel Soomes on meelde jäänud?

Nad pidasid mind meeles mu 80-ndal sünnipäeval (Aadu Regi on sündinud 3. XI 1912 Tallinnas. — Toim.). Oulust oli orkester kohale sõitnud. Kohalikud tegid kingitusi. Väga tore oli.

Nägin oma orkestri esinemist 1935. a. Siis organiseeris Tallinna Komertsikooli direktor Theodor Ussisoo oma orkestri sõidu Soome Sortavalasse mingile Elias Lönnroti juubelile, tugevdamiseks võeti mängijaid ka mujalt. Juht oli Elmar Peäske, kes nüüd sai laulupeol Wirkhausi preemia. Nii sai teoks ka minu esimene välisreis. (Nähtavasti oli see 1934. a., kui möödus 50 aastat Lönnroti surmast. — Toim.) Nüüd oli jälle mingi Lönnroti juubel, televisioonis näidati vanu pilte, meie orkestrit ka.

Ah jaa, mind võeti vastu Soome Sõjaveteranide Ühinguusse, anti tammeleht. Enne muidugi kuulati üle, leiti, et ma olin sõdinud õigel poolel. Nõukogude ajal arvati teisiti.

Milline Teile sõjamehetele oli? Jutustage meie lugejale ka!

Ühelt poolt oli see päris pikk, teisalt lühike. Mängisin Eesti Vabariigi sõjaväeorkestris, sobisin dirigendiks. Aga kord nõudis, et orkestrijuht peab olema ohvitser. Inspektor ütles: "Kuhu see kõlbab: suur orkester sammub, väike mees ees!" Olin noor, jonnit täis mees, läksin sõjakooli topograafia alale. Lõpetasin 1940. a. Laidoner omistas mulle ühes oma viimases käskkirjas nooremleitnandi auastme.

Nõukogude mobilisatsioonist ma pääsesin, kuna olin vahepeal läinud teatrisse tööle ja sel kombel sattunud bronni alla. Teatritöö päästis sõjaväest ka Saksa okupatsiooni ajal, aga ainult 1944. aasta veebruarini. Siis pandi munder selga. Olin rindel Peipsi ja Narva jõe vahel. Pärast muidugi Siber, nagu oli kord ja kohus.

Nii et sõjaväega ja sõjaväeorkestriga ma olen olnud seotud. Tore oli üle 50 aasta kuulata, kui praegune Eesti sõjaväe orkester mängis Tartu laulupeo ajal paraadil jälle Eesti kaitseväge pidulikkum marssi. See on hea orkester, andis toreda kontserdi ka Tartu laulupeo järel korraldatud vastuvõtul.

Laulupeo üldjuht on ühe jalaga Eestis.

Te olete nähtavasti säilitanud mingid sidemed ka Eesti puhkpillimuusikaga. Olite ju üldlaulupeo puhkpilliorkestrite üldjuht.

Tartu linnaorkestriga, mida ma olen kaua aega juhatanud, olen sidemed säilitanud küll rohkem kirja teel. Nüüd oli võimalus ka mängu kuulata. Noored dirigendid ja mängijad pole taset mitte alla lasknud, vaid pigem tõstnud. Neil on tihedad sidemed mitmete riikidega: külalisi on olnud lirimaalt, Soomest. Kevadel olid Tartu puhkpillimuusika päevad. Need kujunevad traditsioonilisteks.

Aga teised orkestrid?

Laulupeo ettevalmistamisel tegin üldproovi kaasa. Kahju, et neid oli ainult üks, mis jättis tasemele muidugi oma jälje. Aga mängutase on tõusnud.

Kus see kõige enam üllatas?

Vahest Kiviõlis. Ei osanud oodata, et seal on väga tugevad bassid ja trompetid. Viimastel oli küll liiga terav toon. Aga ulatus ja tehnika oli väga tugev.

Tallinna omad?

Nii kummaline kui see ka on, Tallinna omad pole kunagi eelproovide ajal silma paistnud. Ka nüüd mitte. See pole ainult minu arvamine.

Koolinoorte orkestrid?

Omaette klass on Põltsamaa keskkooli orkester. Seal on traditsioonid, seal tahetakse mängida ja mängitakse. Tore on sealne õpilaste omavalitsus. Nad ise organiseerivad—koordineerivad, ise otsustavad, keda orkestrisse vastu võtta. See on auasi. Kes alles õpib puhkpilli ABC-d, seda orkestrisse ei lasta.

Mõnel määral meenutab see Soome süsteemi. Seal on A—B—C kateooria orkestrid: C — algajad, B — vahepealsed, A — tõeline orkester.

Mängijad ise otsustavad, keda kõrgemasse kategooriasse vastu võtta, õpetavad neid. Meil Eestis on kahjuks individuaalõpet vähe. Tartu Linnaorkestri juhina küsisin, kes tahab minu juures end individuaalselt täiendada. Üks saksofonist oli. Teised, nooremad, olid tulnud muusikakoolist, arvasid, et on isegi targad.

Mida soovitate eesti puhkpilliorkestritele?

Pealehakkamist, noorte juurdevoolu. Ühes Tallinna orkestris mängib 89-aastane mees tenorit. See on ju kena. Aga ma ei tea, kas leidub asendaja, kui ta 90-aastaselt ütleb: "Ma enam ei taha." Noored dirigendid peaksid olema ka head organisatorid. Dirigent ei saa olla ainult taktiilõõja ja muusikaõpetaja.

Teine asi — pillid. Ma muidugi saan aru, et raha on vähe. Kadestan soome koolipoisse. Nad mängivad näiteks sellistel klarnetitel, mida pole meie esindusorkestritelgi.

Heliloojad peaksid rohkem kirjutama uudset puhkpillimuusikat. Praegu teeb seda ainult Hans Hindpere.

Rohkem tähelepanu ka ajakirjanduses. Vaatasin, mida "Postimees" kirjutas laulupeost. Ainult laul ja tants. Puhkpillimuusikast mitte sõnagi.

Muide, ka Soomes on see nii. Meie kohalik leht kirjutab vähe muusikakoolist ja tema saavutustest, eriti puhkpillimuusika osas. Ühe minu artikli jätsid ka avaldamata.

Sama vea, mis "Postimees", tegi meiega toimetuse oma laulupeo eriumbris. Nüüd parandame end. Ärge Teiegi jätke kirjutamise jonn!

Ma arvan ka, et kui noortele puhkpilliorkestritele antaks vastutusrikkamaid ülesandeid, tuleks sinna ka rohkem noori mängima. Mäletan oma kooliaega Tallinnas. Kui Soome kaudu saabus Eestisse Ungari haridusminister, saadeti teda sadamasse vastu võtma Tallinna koolide koondpuhkpilliorkester. Praegugi on selgelt silme ees, kui sammusime mööda Pärnu maanteed sadama poole. Mitmetest nendest poistest said hiljem tuntud puhkpillimängijad, ka dirigendid.

Diktofoni hoidis ja küsitles

H. Vainu

Muusikaõpetajatel on "kuum" hooaeg. Jätkame samas vaimus

Täiendõpe

1994. a. jaanuaris käivitus uus täiendõppe süsteem, mille kohaselt iga üldhariduskooli/gümnaasiumi muusikaõpetaja võib vabal valikul 2 aasta jooksul viibida ühel või mitmel täiendõppe kursusel. Valida saab kolme erineva kursuste liigi vahel:

1. Nädalalõpu kursus (valdavalt jätkuvad 2 aasta jooksul),
2. Pärnu suvekursus (1 nädal),
3. Koorijuhtide seminarlaager Vigalas (1 nädal).

EMÕ Liidu ettevõtmistest on kujunemas kaks traditsioonilist muusikaõpetajate kokkusaamist:

SÜGISPÄEVAD, mida 1993. a. korraldas Tartu linn ning käesoleval aastal 10.—12. novembrini Viljandi. Seega "rändavad" sügispäevad mööda Eesti maakondi;

SUVEPÄEVAD, mis möödusid teiselt ja viljakalt 1994. a. juuni hakul Pärnu lähedal Saugal. Esimeste suvepäevade keskseks teemaks oli k e s k a e g (ajalooline taust, selle peegeldus muusikas, kunstis jne.). 1995. a. on ajaloolist järjepidevust silmas pidades keskpunktis renessanss.

Üheks põnevamaks seminariks kujuneb kindlasti 26.—29. jaanuarini "Liikumine. Rütm. Improvisatsioon", mida viivad läbi Soili Perkiö, Orietta Mattio (Jyväskylä Konservatoorium) ning prof. Wolfgang Hartmann (Viini Muusikaakadeemia).

Täiendõppe võimalused muusikaõpetajatele 1995. a.

26.—29. 01. Improvisatsioon. Rütm. Liikumine—Tallinn

16.—19. 02. Kultuurilugu. Populaarmuusika ajalugu (antiik, keskaeg).

Muusikateraapia (jätkuv kursus)—Tallinn

21.—23. 04. Muusikaajalugu koolis. Suhtlemispsühholoogia—Tallinn

2.—7. 06. Suvekursus. Renessanss—Pärnu

28.—30. 09. Koorilauljate vokaalpedagoogika päevad—Tartu

6.—8. 10. Kultuurilugu. Populaarmuusika ajalugu. Muusikateraapia Tallinn

16.—18. 11. Sügispäevad.

1.—3. 12. Kultuurilugu. Populaarmuusika ajalugu. Muusikateraapia—Tallinn

LASTE LOOMINGU STUUDIO

1. oktoobrist alustas EMÕ Liidu juures tööd Orff—metoodikal põhinev Laste Loomingu Studio, mille hingeks, õpetajaks ja vaimseks liidriks on

Moonika Pullerits. Muusikaõpetajana töötab studios ka Liina Laisaar ning kunstõpetajana Indrek Raudsepp.

Studio tööab Tallinna Pedagoogika Ülikooli ruumides ning tänu sellele on üliõpilastel võimalik külastada stuudio tunde.

MITTE VÕIT, VAID OSAVÕTT!

1992. a. toimus EMÕ Liidu eestvedamisel esimene laste- ja poistekooride ning noorte puhkpilliorkestrite konkurss—festival Põltsamaal. Võidu saavutanud koorid on konkurssidelt Soomest (Tallinna 21. KK. poistekoor, õp. Lydia Rahula, Tartu 7. KK. lastekoor, õp. Eve Süld, Marge Plaks) ning Saksamaalt (lastekoori "Ellerhein" ettevalmistuskoor, õp. Anneli Mäeots, Ingrid Körvits, Tartu 7. KK. poistekoor, õp. Undel Kokk, Lennart Jõeala, Uno Uiga) tagasi ning üldlaulupidugi juba ilus mälestus.

EMÕ Liidu volikogus on arutatud, kuidas tagada kõigi kooriliikide ja ka puhkpilliorkestrite ühtlast arengut perspektiivis selle sajandi lõpuni. Pärast nõupidamist Üldlaulupeo Direktsiooni ning Kooriühinguga kujunes välja alljärgnev plaan:

1995

18.—19. 03.—Koolinoorte segakooride konkurss—festival Saaremaal, Kuressaares;

29.—30. 04.—Neidude kooride ning noorte puhkpilliorkestritefestival Pärnumaal, Väändras

1996

Laste- ja poistekooride konkurss—festival Põltsamaal

1997

Eelduste kohaselt koolinoorte laulu- ja tantsupidu Tallinnas

1998

Mudilaskooride konkurss—festival Tallinnas

1999

Üldlaulupidu Tallinnas.

Niiviisi tahame jõuda sajandivahetusse.

Loodan, et ilusast laulust saadud rõõmu jagub nii lauljale kui dirigendile.

Inge Raudsepp,

Eesti Muusikaõpetajate Liidu sekretär

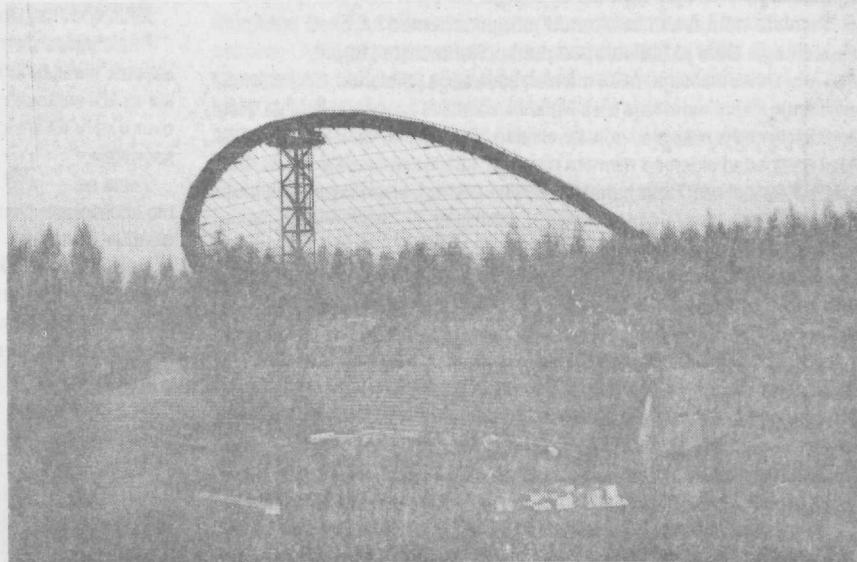
TALLINNA LAULULAVAST 1960 TARTU LAULULAVANI 1994

Valdek Kulbach,
Tallinna Tehnikaülikooli professor

Eesti üldlaulupeod on paistnud silma mitte ainult muusikalise ja emotsionaalse mõjuga ning oma haarde ja organisatsioonilise küljega, vaid ka pidude läbiviimiseks püstitatud ehitistega. Seni kui lauljate arv meie laulupidudel piirdus mõne tuhandega, oli laululava konstruktsioonide kujundamine suhteliselt lihtne. Esimesed suuremad lavad ehitati 1923. aastal Kadrioru staadioni tribüüni kohale ning 1928. aastal (15 000 lauljat) praegusele lauluväljakule. Kõlaekraani küsimus muutus aktuaalseks laulupeoliste arvu ja nende poolt hõivatava ala olulise laienemisega. Peab ju laulukõla jõudma väljaku kõikides piirkondades paiknevate peolisteneni.

Vabaõhu kõlaekraani esimene õnnestunud lahendus maailmas realiseeriti Tallinna laululava ehitamisel 1960. aastal tänu arhitekt Alari Kotli ja ehitusinsenerist professori Heinrich Lauu edukale koostööle. Konstruktiiivses osas oli teatavaks eeskujuks enne seda USA-s ehitatud Raleigh-areeni katuse-süsteem. Samal ajal on laululava kõlaekraani eesmine kontuurikaar staatiliselt väga ebasoodsas asendis, ekraani kuju aga on määratud põhiliselt akustiliste kaalutlustega. Tänu TPI-s läbi viidud akustilistele (prof. H. Oruvee) ja staatilistele (dots. A. Sumbak) katsetele ning suhteliselt soodsatele pinnasetingimustele suudeti võimsatele kontraforssidele toetatud konstruktsioon edukalt realiseerida. Märkimist väärib see, et Vilniuse laululava ehitati Tallinna projekti alusel, ilma sellele üldse vihjamata.

Tallinna laululava funktsioonide laienemine, eriti aga lavaaluste ruumide ümberehitus koos lavaastmete soojustamise ja soojaisolatsioonipealse kaitsekihi ehitamisega tekitas astmepaaneele toetavate talade märkimisväärse ülekoormuse. Talade tugevdamise vajadus, mis kutsus esile teatavat poleemikat, on seotud konstruktsioonide kandevõime kaotuse tõenäosuse ja lubatava inseneririskiga. Tuleb ju paratamatult silmas pidada võimaliku avarii tagajärgi. Näiteks heinaküüni katuse varisemisel erakordse lumekoormuse mõjul pole avarii tagajärjed võrreldavad lava varisemisega tihedalt paiknevate lauljate raskuse all. Arusaadavalt on teatava riskiga seotud ka esmakordselt realiseeritava konstruktsiooniga kõlaekraani kasutamine. Projekteerimise teeb keerukamaks olulist rolli mängiva tuule-, aga ka lumekoormuse ebamäärasus. Liiga suure tugevusvaruga projekteerimise tulemusel aga saaksi-

Tartu laululava ehitamise ajal. Kontuuri esiosa toetub veel ajutisele postile.

me liialt kohmaka ja kalli konstruktsiooni.

Tartu kui laulupidude sünnilinna kaasaegse laululava projekteerimiseks korraldati konkurss 1980-ndate aastate teisel poolel. Kõlaekraani jaoks esitati variandid, millest ükski ei leidnud heakskiitu. Seejärel tegi käesoleva kirjutise autor ettepaneku moodustada kõlaekraan rippkatuseks, mis erineb oluliselt Tallinna laululava kõlaekraanist. Selle lahenduse aluseks on artikli autori ja tema õpilaste pikaajalise uurimistöo tulemused, mille ajendiks oli osavõtt Tallinna laululava projekteerimise ja ehitamisega seotud probleemide lahendamiseks. Paralleelselt Tartu laululava projekti koostamisega "Tartu Projektis" toimusid TTÜ ehituskonstruktsioonide laboris kõlaekraani arvutused ja mudelkatsetused nii staatilise kui ka tuulekoormuse tingimustes. Samuti anti põhilised soovitusel konstruktsioonide kujundamiseks. Tööde käigus valmisid Ivar Talviku ja Peeter Paane väitekirjad.

Tartu laululava kõlaekraan on kujundatud kaldasendis hüparikujulise rippkatuseks, mille 1,2 m läbimõõduga torulõikudest kokkukeevitatud elliptiline kontuur on toetatud kahele küljelinele ja ühele tagumisele tasapinnalisele tugiosale, kontuuri eesmine pool on toetatamata. Erinevalt Tallinna kõlaekraanist ei takista toed kontuuri rõhtsuunalist liikumist tugevate tasandi ristsuunas. Ekraani kandevõrk (võrgu silm 1,5x1,5 m) on moodustatud 30 mm läbimõõduga ümarterasest. Võrgu vardad on kinnitatud kontuuritoru siseküljel paikneva riba külge. Sujuva kujuga kontuuri kasutamine välistab ekraani pinna eriti

lameda piirkonna kujunemise tasapinnaliste kontuurikaarte keskosas ning suhteliselt järsud üleminekutsoonid kaarte tugevate kõrval. Tänu kontuuri ja kandevõrgu soodsale koostööle oli Tartu laululava kõlaekraani varraste eelpingejõud terve suurusjärgu võrra väiksem kui Tallinna ekraani vajalik eelpingejõud.

Tallinna tüüpi kõlaekraani kasutamine Tähtveres oli praktiliselt välistatud ka pinnasetingimustest lähtudes, kõnelemata valitud lahenduse muudest eelistest. Märkimisväärseks erinevuseks on ka asjaolu, et Tartu kõlaekraani puitkoorik on prof. Karl Öigeri uurimistöo tulemuste alusel ühendatud ekraani kontuuriga selliselt, et koorik töötab koos kandevõrgu ja kontuuriga, suurendades ühtlasi kogu süsteemi jäikust. Lava tagaseina ja kontuuri tagaosa vaheline küllalt lai katmata pilu muudab konstruktsiooni eriti ažuurseks (sellise pilu puudumine Tallinna laululaval on põhjustanud lauljatele õhupuudust). Kuigi lava tegi laulupeol ka meie mõõtmiste kohaselt edukalt läbi praktilise proovi, võiks allkirjutanu arvates siiski kaaluda võimalust nimetatud pilu osaliseks ekraneerimiseks (näiteks läbipaistvate plaatidega), et vältida liigset tuuletõmbust ning suunata praegu osaliselt laululava taha peegelduv heli kuulajate poole. Tartu lauluväljaku ja laululava õnnestunud lahendus tervikuna, samuti ka kõlaekraani konstruktsiooni unikaalsus ja ehitamise suhteline lihtsus lubavad eeldada, et Tähtveres paiknev uus kompleks kujuneb Eesti taastatud iseseisvuse algusaastate silmapaistvaimaks kultuuriehitiseks.

OKTOOBER

Pärast edukat Stockholmi-reisi esines Tallinna Meestelaulu Seltsi koor ka Tallinnas. Üldise rahuloluga dissoneeris anonüümne arvustaja ajalehes "Kaja", kelle arvates koori bassid olevat olnud kahvatud, tenorid aga tarvitanud liiga sageli falsetti, ka polnud olnud Miina Härma "Meeste laul", Artur Kapi "Eesti laul" ja rahvalaul "Süda tuksub" vabad "salongi lõhnast". Rohkem on sama arvustaja rahul Tallinna "Liedertafeli" meeskoori 70. aastapäeva kontserdiga. Põduraks jäänud Konstantin Tümpu oli selle koori üle andnud noorele Rudolf Opitzile. Pakutud kavast rahuldasi eriti rahvalauluseaded, kuid ka Tümpu "Kevade tunne" ja Hegari raske ballaad "Rudolf von Verdenberg". Lühike oli vastukaja Austria üliõpilaskoori kontserdile. Theodor Lemba kirjutas, et seda "õhtut ei või kõne alla võtta, sest ettekanded olid alaväärtuselised varietenumbrid asjaarmastajate sooritamisel." Tõusuteel oli aga meie enda Tartu üliõpilasselgakoos. Leenart Neuman tegi siin 3-liikmeliste gruppidega 2 korda nädalas hääleseadet, millest usinalt osa võeti. Koori kuulus 120 üliõpilast.

Tenno Vironi valmistus välisreisiks, kavatsetes esineda Pariisis, Zürichis ja Roomas. Lahkumiskontserdil Tallinnas selgus veel kord, et tema tugev külg on ooperimuusika. Itaalia-tee kavatsetes ette võtta ka Karl Ots. 8. oktoobril "Estonia" kontserdisaalis antud kontsert pidi katma osa sõidukulusid. Ots oli juba siis sümfaatne tenor,

Tenno Vironi

kelle alumine ja keskmine register päris kenad, kõrgetes nootides puudus aga veel vajalik vabadus ja sära. Paremini õnnestusid tal dramaatilised teosed, vähem sobisid lüürilised romansid.

Helmi Eineri ja Alfres Sälliku puhul pakkus huvi, mida nad olid suutnud juba stuudios õppida. "Muusikaleht" kirjutas nende ühiskontserdist soosivalt, kuid tuntud lauluõpetaja Leenart Neuman oli "Postimehes" kriitilisem. Lauljanna olevat Itaalias vähe õppinud: juured olevat tulnud üksikuid võtteid, kuid häälekultuurile polevat antud soliidset baasi. Puudujaägid avaldunud just keskmises registris, kus pääsenud valitsema lai,

Leenart Neuman

lame toon. Sällik oli arvustaja meelest Itaaliast kaasa toonud palju sealseid maneere, nende hulgas ka kahjulikke, nii et ta alustas kontserti täie häälega, kuid lõpetas kähisevaga. "Nii raskesti ja valesti oma häält tarvitada, nagu seda hr. Sällik teeb, ei jõua ju keegi pika peale vastu panna," kirjutas Neuman.

Suure eduga läks Dmitri Smirnovi järjekordne kontsert Eestis. Saal oli viimse võimaluseni täis. Saali suutis täis tuua ka teine külaline — Nadežda Plevitskaja. Smirnov kõitis kuulajaid oma laulukunsti ja häälematerjaliga, Plevitskaja pani end kuulama kaasakiskuva ettekandega. Häälematerjal oli tal piiratud, isegi kulunud.

Oktoobris 1924 võisid tallinlased jälle kuulda noort viuldajat Raja Feinsteini. Theodor Lemba kirjutas: "Pr. Feinsteini omadused on: õige tähelepanuvääriline tehnika ühenduses sooritamise kindlusega ning suur, laia kõlavusega toon, kuid kahjuks ei ole see mitte küllalt ümmargustatud, mis siis ka tarviliku soojuste ja kire väljendamise võimalust teataval määral takistab."

Oktoobris 1924 oli "Estonia" kontserdisaalis ka "kandleõhtu": pr. Valk-Bogdanovskaja mängis harfi. Kunstniku iseloomustas peen maitse ja küps ettekanne, soovida ei jätnud ka tehnika. Kõige paremini õnnestusid Saint-Saënsi ja Debussy tööd.

Viljandi "Koidu" saalis oli Tšaikovski õhtu, esinejaiks pealinna tuntud muusikud Hermann Bieck ning hr. ja pr. Glehn, samuti pr. Feinstein. Õhtu peanumbriks oli viimase esinemine. Saal oli rahvast täis.

Tartu Kõrgema Muusikakooli kammermuusikaõhtul astus üles vaevalt poolteist kuud kokkuharjutanud keelpillikvartett. Selle kande jõud oli muusikakooli õppejõud V. Samõka, kes varem oli kammermuusika alal töötanud Riias väga heade tagajärgedega. Tuntud oli ka juba varasematel aastatel endale nime teinud tšelloõpetaja Paul Berkoviš. Kvarteti koosseisus olid veel kõrgema kursuse õpilased L. Arro ja P. Toom.

Olgugi ainelises kitsikuses, võttis Viljandi "Ugala" nõuks avada hooaeg suurejoonelisemalt kui varem. Muusikajuhiks sai Karl Grünvald. Perkamaks oli kasvanud näitlejaskond. Kavva võeti operetid "Madame Pompadour", "Eva", "Valsi unistus", "Lõbus lesk", "Mustlase armastus" ja "Punane Kass". Jagu taheti saada ka Mozarti ooperist "Võlulööd".

"Ugalas" ei tahtnud maha jääda Viljandi "Uus teater". Siingi taheti A. Tõnissoni dirigeerimisel

opereette lavale tuua — "Dollariprintsess", "Kõrgus lõbutseb", "Silva", "Lõbus lesk", "Sügismanööver" ja "Blond ingel".

Smetana 100. sünniaastapäeva puhul oli "Estonias" laval "Müüdid mõrjsja". Sagedased olid stseenid, kus tegelased ei teadnud, mida teha — lihtsalt seisti ja lauldi. Vašek liialdas oma lollakusega, kosjasobitaja oma agarusega. Sällik Jenikuna kasutas vanu kulunud võtteid. Kena oli pr. Päts-Jakobson Marekana.

Pärnu "Endlas" etendati Offenbachi "Pericolat" rahuldavalt, esialgu ainult olid puhkpillid häälest ära.

"Estonia" kontserdisaalis oli Chopini 75. surma-aastapäevale pühendatud mälestuskontsert. Päevakohase kõne pidas Peeter Ramul, Artur Lemba soleeris e-moll Kontserdis. Kavas oli veel suure Poola helilooja soololaule, g-moll Trio, Es-duur Polonees orkestri saatel jm. Juhatas Raimund Kull.

Narvaski hakati sümfoonilist muusikat harrastama. "Estonia" orkestri endine liige Adolf Helder oli kogunud enda ümber 40-liikmelise orkestri. Juba oli antud mitu kontserti.

Adolf Helder

9. oktoobril kõlas Eesti sümfooniline muusika ka Soomes. Artur Kapp, kes juhatas Helsingis külalisena, oli kavva võtnud Artur Lemba Sümfoonia nr. 2, oma Süidi jm. Solistina oli sellel kontserdil kaastegev Ludmilla Hellat-Lemba.

Tähelepanu äratas 1924. aasta oktoobris ka vaimulik kontsert Tallinna Kaarli kirikus. Sellel oli võimalik tutvuda noore helilooja Johannes Jürgensoniga (Juhan Jürme). Ette kanti tema kaks vokaalfuugit, üks oreli, teine oreli ja keelpilliorkestri kaasmängul. Orkester koosnes konservatooriumi üliõpilastest. Jürme esines veel ka organistina, mängides Bach'i suure g-moll fantaasia ja fuuga jt. teoseid. Kaarli kiriku oreli oli tol ajal veel päris uus, kuid juba siis märgiti, et selle kuulamist segab kiriku suur kaja. Peale kiriku enda laulukoori, kuhu 1924. aastal kuulus 70 lauljat, esinesid veel solistina Mathilde Lüdigi-Sinkel, kes peale harilikude kirikulaulude esitas uudisena Toivo Kuula "Ave Maria", ning viuldajat Alfred Pappmehli, kes uudisena mängis Melartini "Eleegia".

Mati Märtin

MEENUTUSI HEAST PEREKONNASÕBRAST JA ÕPETAJAST

Prof. Hugo Lepnurme 80. sünnipäevaks

Oma ema lauljatar Jenny Siimoni juttude kaudu sain kuulda orelikunstnik Hugo Lepnurme juba varases lapsepõlves, kui me olime veel Toilas ning Rakveres. Elades kiriku kõrval majas ja käies kirikus pühapäevakoolis, tekkis ka minu huvi orelimängu vastu, mis viis mind Tallinna elama asudes konservatooriumi oreliklassi sisestamiseks. Oli aasta 1941 hilissügis ja olin 14-aastane. Sõda oli just just Eestimaast üle käinud, hr. H. Lepnurme litta kaasa viinud ning teda ei olnud enam vastuvõtukomisjonis. Minu puhul uuriti tookord ainult, kas mu jalad ulatuvad pedaalidel mängima ning lasti n.-õ. lehtedest lugeda üks koraal. Sellega olin konservatooriumi oreliklassi sisse arvatud. Minu õpetajaks sai prof. Alfred Karindi.

Kui Eestimaalt oli teistkordselt sõda üle käinud, tuli 1944. aasta sügisel uuesti konservatooriumi professoriks ka Hugo Lepnurm. Tema oreliklassi läksid minu paremad sõbrannad ja oma südame salasõps tundsid selle üle vaikselt kadest. Mul aga polnud mingit moraalselt õigust (ega julgust) vahetada pedagoogi, sest prof. A. Karindi kandis maksimaalselt isalikku hoolt minu kõigekülgse muusikalise hariduse eest. Olen talle selle eest äärmiselt tänulik.

Teise pedagoogi juures õppimine aga ei lõkunud sugugi suhtemist kogu oreliklassi kollektiiviga. Olime üks suur sõbralik pere, kuhu kuulusid võrdväärsena nii õpilased kui pedagoogid.

Siis tulid jällegi paljudele eesti peredele rasked aastad. Mäletan halli, sombust hommikut. Pidin minema harmoonia eksamile, kui kuulsin oma õpetaja prof. A. Karindi arreteerimisest. Olin eksamiruumis täielikus transis, halvatud. Klass oli täis teoreetiliste õppeainete ja oreliprofessorid, kuid minu õpetaja puudus nende seast. Õhkkond oli eriline. Kõik seisid püsti ja liikusid sihitult ruumis, vaikselt omavahel vesteldes. Mina pidin klaveri taga mängima järgnevisi, aga ma polnud võimeline. Mu pea oli paks ja ma valmis-tusin täielikuks läbikukkumiseks. Häbi oli ennatu. Siis tuli prof. Lepnurm minu selja taha ja juhtis sugereeriva rahuga paari lihtsa lausega mu mõtte õigele rajale. Ma sooritasin eksami. Oreliklass suleti ja mul tuli vahetada eriala. Siiski lubati oreli edasi õppida kõrvalainena. Nii avanes võimalus konsulteerida kõigi tookordsete oreliprofessorite juures.

Praegu legendiks muutunud Lepnurme-Siimoni koostöö algas umbes samal perioodil. Käisin nende proove kuulamas, kontserdil osalemi-

ne oli loomulik ja iseenesest mõistetav. Sageli olin professorile lehekeerajaks-assistendiks. Ka minu esimene reis Leningradi oli koos duoga Lepnurm-Siimon. Need kontserdid olid alati välja müüdnud. Karjuti "bis", toodi palju lilli ja paberilipakatel soovet, mida lisapaladeks esitada. Sagedi sai lisapaladest teine kontserdikava otsa.

Pärast kontserti ei taha esinemisärevus veel kaua taanduda. Emal oli kombeks sel puhul asjaolised koju külla tassile kohvile kutsuda. Siis sai erutavad küsimused rahulikus miljöös uuesti läbi arutada ja ettetulnud ootamatuid juhtumeid meenutada. Ema oli nooruses lõbus ja naeruhimuline vigurivänt. Talle meeldis matkida teiste kõnemaneeeri, eriti koomilistes situatsioonides. Ta tegi seda alati heatahtliku, sõbraliku muigega. Nii osatas ema omal moel ka Hugo enda osavõtul tema kõnelaadi ja muhedaid kommentaare. Need olid stressist vabastavad õhtuistumised, kus ka üldiselt akadeemilise väljapeetusega professor tuli ise oma kestat välja.

Meenuvad ka pikemad filosoofilised jutuajamised "Estonia" oreli juures 50-ndate aastate lõpul — 60-ndate aastate algul, kui mängisin professorile enne kontserti ette oma soolokava. Tookordsed jutuajamised rändasid kaugele müstikasse ja tõtsid kõrgemale igapäevaelu argistest muredest. Laituse või märkuse asemel armastas professor esitada hoopiski mõne isemoodi mõistuloo. Alles palju hiljem, mingis teises situatsioonis, tabab sind järsku mingi valgusvoog ja tuleb selgus räägitud mõistujutu tähenduse kohta. Tekib rõõmus äratundmine ja ühtekuuluvustunne.

Olen alati imetlenud prof. Hugo Lepnurme taksakaalukat vitaalsust ja optimismi, tema erudeeritud filosoofilist ja tarka mõttemaailma.

Soovides Juubilarile kogu meie suure pere poolt head tervist ja õnne, lõpetaksin A. Suurani luuleridaga:

*Ei ole õige öelda, et inimesed
tulevad ja lähevad.
On inimesi,
kes tulevad
ja kunagi ei lähe.
Nad on sooja hommiku sarnased.
Nad tulevad
ja tulevad
ja tulek on lõputu lignemine.
Lugupidamisega*

Aime Tampere

Jenny Siimon ja Hugo Lepnurm filmi "Oreli sisse minek" võtetel Rõuge kirikus 70-ndate aastate keskpaiku.

Aastapäeva tähistati seminariga

1.—5. oktoobri toimus Tallinnas järjekordne Eesti ESTA (Eesti Keelpilliõpetajate Ühing — EKÜ) seminar-õppus, mille läbiviijaks oli seekord mrs. Elisabeth Iliff Inglismaalt. Seminari teemaks oli P. Rolland'i meetod "The teaching of action in string playing". Maakeeles tähendab see "Liigutuste õpetamine keelpillimängu jaoks". Paul Rolland oli Ungarist pärit silmapaistev viiulimetoodik, kes töötas oma süsteemi välja USA-s Illinoisi ülikooli viiuliprofessorina 1960.—70. aastatel (suri 1975).

See õppeprogramm koosneb 17 demonstratsioonifilmist, palade kogumikest ja heliplaadidest. Selles käsitletakse viiulitehnika tähtsamaid valdkondi alates kehahoiust kuni positsioonivahetuste ja vibraatori, poognahoiust kuni erinevate štrihideni. Põhiprintsiipideks on liigutuste a) loomulikkus, b) vabadus, c) otstabe-kus.

Kuna mrs. Iliff on olnud ka P. Rolland'i õpilane, valdab ta meetodit täiuslikult ja, võttes appi videofilmi, tõi seminaril osalejateni kogu selle sisu. Asja elavdasid grupitunnid õpilaste ja õpetajatega. Nii õpetajate kui üliõpilaste poolt osavõturohke üritus lõppes elava mõttevahetusega, kus mrs. Iliff vastas kuulajate arvukatele küsimustele.

Seminariga tähistati ühtlasi EKÜ 5. aastapäeva. Ilmus järjekordne Laualeht (arvult juba 7.).

A. Riikjärv

EKÜ Laualeht nr. 7 on põhiliselt kitsalt erialane. Laiemat huvi peaks pakkuma Olavi Silla artikkel "Repetitio est...". Autor tutvustab ilmse sümpaatiaga tavalisest erinevat suhtumist kordamisse: mehaanilise kordamise asemel mõtestatud kordamine. Inimene küsib kordamise puhul endalt: "Mida ma kavatsen teha teisiti?" Nii saavat vähendada kordamise hulka ja välja töötada esinemise kõrget variatiivsust. Viidatakse D. Oistrachi töömeetodile.

Mittestandardse fenomenaalsuse paine

(Algus "ML" nr. 11–14)

Oma särk on ihule kõige lähemal.

Mitmed H. Ilvese õpilased ja kolleegid, ka need, kes on kirjastõnas rääkinud tema fenomenaalsusest, jõudsid elus kaugele juba siis, kui nende õpetaja veel konservatooriumis töötas, nad on saanud dotsentideks, professoriteks, lasknud ette kanda ja välja anda oma helitöid. Ja keegi pole neist öelnud: ma ootan natuke, fenomenaalsel Ilvesel on vanema inimesena eesõigus. Kui ta konservatooriumist vallandati, jõudis üliõpilaste kaudu temani koguni kuuldus, et selle eel korraldati õppenõukogus salajane hääletus ning mitte ükski tema kolleegidest, ka headest tuttavatest ja sõpradest, ei julgenud ajal, kui Stalini surmast oli möödunud juba üle 20 aasta, rektoraadi ettepaneku vastu hääletada. Ühe tollase õppenõukogu liikme sõnul olnud see tõepoolest nii.

Kui jõudis kätte Nõukogude perioodi kirjastõnas materdamise aeg, ei läinud H. Ilves endale märtrikrooni taotlema. Tema jutust aga selgub, et kogu see kampaania viidi läbi üpris vaikuliselt: materdati peamiselt väiksemaid vendi, suuremad ninad jäeti kõrvale. Nähtavasti sellepärast, et nende teened eesti muusikakultuuri ajaloos kaaluvad patud üles ning elav inimene oma vooruste ja pahede keerulise põiminguga on küll suurepärase kirjanduslik kuju, aga ei sobi kuidagi poliitilise võitluse must–valgesse skeemi. Pealegi üldinimlik ja nähtavasti igavene põhimõte "oma särk on ihule kõige lähemal" pole kuhugi kadunud. Kui Ilves oleks uuesti tööle kutsutud, oleks keegi pidanud ju lahkuma. Ka ta vanus, rääkimata tagasihoidlikkusest, oli küllalt hea ettekäänd, et seda mitte teha.

Kui palju pedagoogitöö loominguilisusest ka räägitakse, eeldab see teatud vormilist standardust: loengud alaku ja lõppegu kindlal ajal, programmist peetagu põhiliselt kinni, vajalikud dokumendid täidetagu, ja õigeaegselt, jne. Muidu tuleb pahandusi. H. Ilvese õpilased on kirjutanud, et tema pedagoogina nendes standarditesse ei mahtunud, ta oli selles mõttes boheemlane. Üliõpilasele võib ju selline stiil meeldida, eriti kui sisu on väljapaistev, aga kui nad saavad juba ise õppejõududeks, varjutab rollitunnetus isiklikud sümpaatiad. Läheb meelest ära isegi see, kuidas H. Ilvesest armumiseni vaimustatud naisüliõpilased oma agressivsuses talle katsumusi valmistasid ja andsid lisapõhjustusi tema vallandamiseks.

Fenomenaalne Heimar Ilves on ebastandardne mitte ainult selles mõttes. Nooruses tuli tal kriips peale tõmmata unistustele saada pianistik, kuna ta hakkas oma käte väledust suurendama õpetaja Theodor Lemba soovitatud standardisel meetodil, tema näppudele see aga ei sobinud. Ka küüditatud oli ta ebastandardse põhjendusega: ta ema oli sakslanna. Ta on mittestandardne boheemlane, kuna ta pole joodik. Ja 80-aastasena on ta ka mittestandardsest nooruslik.

Ning mis peamine — ta mõtleb mittestandardsest. Muidugi on see iga intelligentse inimese tunnusjoon, intelligentse tunnusjoon üldse, kuid ikka teatud ajastu vaimu määratud piirides. H. Ilves oma kindlate veendumustega aga ei

H. Ilvese I sümfoonia partituuri esilehekülj

mahu neisse piiridesse isegi mitte suurte muutuste ajal. Ta pole ka niisugune inimene, kes jääb "kõikumaa koos partei kursiga" ka pärast seda, kui partei ise on kuulutatud kuradi sünnitseks. Ta ei muutu, või siis muutub kuidagi teistmoodi kui teised. Ta kuulub inimeste hulka, kellele jääb ka kõige suuremate muutuste ajal külge veidriku maine, skandaalitseja maine. Sest olgu mittestandardne inimene kui tagasihoidlik tahes, tema inimlike nõrkusi kiputakse ju ikka nägema läbi suurendusklaasi.

Lühidalt — ebastandardsest fenomenaalse Heimar Ilves on erakordne inimene. Üsna mitmed niisugused inimesed on kuulutatud pärast surma geenisteks, leitud, et neid pole kaasaegsed mõistnud, kuna nad on olnud ajast ees, teistest kaugele — ja läbinägelikumad, enamik on aga jäänud unustusse või läinudki ajalukku veidrikena. Me ei tea praegu, millisesse kategooriasse või nende hübriidi panevad tulevikuinimesed Heimar Ilvese. Küll aga on üldteada, et ebatavalised inimesed on tihtipeale abitud, vajavad elus läbilöömiseks teiste toetust. Juhul muidugi, kui erakorraline ei ole just nende konjunktuurile kohanemise ja läbilööjivõime. H. Ilvese abitus aga tuleneb mitmeti — nagu ta ise tunnistab ja kui paradoksaalselt see kõlabki — tema fenomenaalsest mälust. Peas tervikuna kõlav sümfoonia jõuab raskustega noodipaberile — mõttes kaasa helisevad teised pillid häirivad ühe pilli partii fikseerimist, kirjutaja partituuri kas horisontaalselt või vertikaalselt. Ka nägemine on halb. Seetõttu dikteeris H. Ilves varem mõnikord oma sümfooniaid oma õpilastele.

Sellist entusiasti, nagu oli V. Rumessen R. Tobiasi loomingu läbitõttamisel ja dešifreerimisel, pole aga H. Ilvesel olnud. Muidugi oleks sellisel entusiastil elava autori partituuride kallal töötamisel manalamehega võrreldes lisaraskusi, kuid ilmselged on eelisedki.

Võimalik, et H. Ilvese kahjuks rääkivaid tegureid on rohkem. Kuid vist ka sel juhul jääb paika

pidavaks väide, et tema praegune staatus ei vasta tema tegelikule potentsiaalile. Seepärast ei saagi tema 80. sünnipäeva puhul kirjutada ilusat ümmargust elutöö kokkuvõtet. Ega ka mitte sellist juttu, nagu kirjutatakse inimestest, kes on juba kas kehaliselt või vähemalt vaimselt siirdunud Toonela teele, kelle elutöö on aga jäänud seni vajalikku tunnustuseta.

Tuleks leida teed H. Ilvesele ligipääsemiseks ning tema looming on vaja eesti rahvale teadvustada, kuni ta elab ja on töövõimeline. Kui vaja, selgitades tema loominguprintsiipi ja iseärasusi inimestele, kellel tänapäeval moesoleva muusika tõttu on tõrkeid selle vastuvõtmisega. Mitte ainult austusest selle looja vastu, vaid võib-olla ka innustuseks tema ande uute tahkude avamiseks. On kurdetud, et H. Ilvese looming on liiga minoorne. Võib-olla on selles peegeldunud ka ta elukäik. Aga kui tuleb positiivseid emotsioone?

Ja teine tahk — pedagoogiline. H. Ilves on töövõimeline. Las ta õpetab asju, mida ta hästi teab ja tunneb. Neid pole ju vähe. Kas on ikka nii hirmus tähtis see, et ta tunniandmise viis ei mahu hästi reeglilikku. Ah, et ta võib üliõpilastele hakata peale suruma iganenud arusaamu, maha tegema praegu üldtunnustatud heliloojaid ja loomismeetodeid! Kas me ikka veel lähtume põhimõttest, et õppejõud peab maha kuulutama professionaalsel tasemel viimase instantsi tõdesid ja kõik peavad mõtlema ühtemoodi? Või peab ta noortele inimestele andma mõtlemisainet ning üliõpilane valib, mis talle sobib, mis mitte? Võib-olla saab avalikus, argumenteeritud vaidluses H. Ilvese ning praegu üldtunnustatud autorite ja loominguprintsiipide kummardajate vahel nii mõnigi asi selgemaks. See võib kellelegi valuski olla, kuid kasulik, edasiviiv vist ka. Miks mitte korraldada vaidlusõhtu Heimar Ilvese maksimumi üle: "Suur vabadus muusikaloomes on hea suurele andele, väiksemad rikub see ära.?"

Nähtavasti peab H. Ilvese palgalevõtmise puhul (ja kas sobib talle ikka praegu vanemõpetaja palka maksta) pedagoogina keegi sellest tööst loobuma. On see siis ikka nii hirmus? Võib-olla on talle isegi kasulik näiteks mõneks ajaks hoopis minna tööle välismaale, kus praegu pidavat eesti muusikud olema hinnas.

Neid mõtteid võib väljendada ka teistmoodi. Näiteks nii, nagu tegi Märt Kraav "Reedes" H. Ilvese 75. sünnipäeva puhul. Ta väitis, et eesti rahvas käitub nagu suurrahvas, kelle hulgas on andeid nii palju, et igaühe eest polegi vaja hoolet kanda ega teda tunda. M. Kraav avaldas lootust, et H. Ilvese suhtes hakatakse Eestimaal suure pöördel järel toimima nii, nagu on väikerahvale kohane. Mõeldud viie aasta jooksul pole seda juhtunud. Kuid veel on aega jäänud. Loodame, et midagi muutub nüüd, kui noor helilooja Kerri Kotta hakkab Ilvese loomingust kirjutama oma magistritööd. Kui me omandame väikerahva mentaliteedi H. Ilvese puhul, võib-olla aitab see vabaneda suurrahvasündroomist ka mõnes muus seoses, kus see ikka veel häirivalt avaldub.

Herbert Vainu

KUNI RIIA OOPER ON REMONDIS

Juubelid, juubelid

Selle aasta algul tähistas oma 25. sünnipäeva kammerkoor "Ave sol". See koor loodi Läti Heliloojate Liidu juurde eesmärgiga stimuleerida Läti heliloojate tollal kriisis seisundis olnud kooriloomingut. Oma missiooni on koor täitnud. Koostöös "Ave soliga" on kirjutanud oma rahvalaulutsükli Pauls Dambis — teda nimetatakse Läti Tormiseks. Vokaliiside tsükli on koorile kinkinud Janis Ivanovs, sonaadi Adolf Skulte, sümfoonia Juris Karlsons, džässimaneeris tsükli Raimonds Pauls. "Ave soli" programmides on alati olnud ka nüüdisaegne välismaine muusika, kasutatud aleatoorikat, sonoristikat jne.

"Ave soli" ja Eesti Filharmoonia Kammerkoori esimesed plaadid tulid vist üheaegselt müügile. Tähelepanelik kuulaja avastas kindlasti mõlema kollektiivi laulumaneeri erinevuse. "Ave soli" pole kunagi suutnud ega suuda ka praegu saavutada sellist tasakaalustatud häälerühmade ja kogu koori täiuslikku kõla, mille poolest paistab silma tema põhjanaaber. "Ave solile" on iseloomulik midagi muud: avatud, kirju, teatraalne esinemine. (Võib-olla avaldub selles ka eesti ja läti iidse rahvalaulu traditsioonide erinevus.) "Ave solile" on omane laulu ühendamine liikumisega, valgusega, kostüümidega, laulmine instrumentaalansamblite saatel. Koos klassitsismieelsete madrigalidega on "Ave soli" repertuaari lemmikomponentideks olnud neegrishirituaalid, maailma rahvaste laulud, tänapäevased oopused, mille ettevalmistamiseks pole vaja suuri jõupingutusi, kuid mis kindlustavad suuri heliefekte. Selles on väljendunud loomulikult ka koori asutaja, maestro Imants Kokarsi temperament ja maitse. Koor pürgis rahvusvahelisele areenile. Sellest eesmärgist pole ta kunagi taganenud, vaatamata sagedasele alandavale sõltuvusele igasugustest "võimudest". Võimud nõudsid "andamit" ja koor läks sellele. Ühe esimese välisturnee ajal pidi "Ave soli" vähendama koosseisu, teine kord avastas, et on laeval mitte reisijate, vaid kaubana. Sellele vaatamata saavutas ta 1974. a. Arezoz (Itaalia) konkursi esikoha, 1982. a. Debrecentis (Ungari) kolm esikohta ja *Grand prix*, 1983. a. Spitalis an der Drau (Austria) kaks esikohta ja *Grand prix*. Need on kõige tähelepandevamad tema võitude sarjas.

Kontserdireisidel on "Ave soli" olnud kõigil mandritel, välja andnud 23 plaati. Praegu on ta finantsiliselt sõltumatu.

Ooperietendus Rahvusooperi hoone ees.

Kalle Randalu koos dirigendi Imants Resnisega Liepaja festivalil "Balti pianismi tähed".

25 aasta juubelit pidas ka klaveriduett Nora Novika–Rafi Haradžanjan. Hooaja jooksul andis see kollektiiv sarja kontserte, millest igaüks oli pühendatud mingile maale (Itaalia, Saksamaa, Venemaa, Prantsusmaa). Ameerika programmis osales M. Pekarski löökriistadeansambel Moskvast. Esitati M. Grambi Makrokosmos III.

75-aastast juubelit pühitses tuntud Läti helilooja Talivaldis Kenins. Nii Kanadas, kus ta elab, kui ka Riias toimusid kontserdid, kus esitati juubilarikoori-, orel- ja kammermuusikat. Mõlemal pool mängiti Keninsi uusimaid teoseid — nonetti ja klaverikontserti. Riias anti välja raamat juubilarist, autoriks Ingrida Zemzare, pealkirjaks sümbolne "Kahe maailma vahel", *summary* inglise ja prantsuse keeles.

Riia on Sigulda ja Jelgava vahel.

Kuni Läti Rahvusooperit remonditakse — avamine on plaanitud 1995. a. —, on populaarseteks saanud ooperietendused ja — peod nii Riias kui ka Jurmalas, Cesises ja Siguldas. Neis etendustes osalevad nii Rahvusooperi solistid kui praegu välismaal — Saksamaal, Rootsis, Itaalias ja teistes riikides — töötavad ja stažeerivad läti lauljad. Pärast poolesajandilist vaheaega etendus Liepaja linnateatris C. M. Weberi "Noidkütt", osalisteks noored vokalistid, Muusikaakadeemia üliõpilased, Liepaja koorid ja kohalik sümfooniaorkester. Avangardiakadeemia Alternatiivbrigaad lavastas aga Riias W. A. Mozarti "Võluföödi".

Teise koha sai 7. Eurovisiooni konkursil noor läti pianist, Emils Dorziņš Kolledži õpilane Liene Circene.

Läti lõunapiirkonna Zemgale "pealinnal" Jelgaval, mis Teises maailmasõjas sai rängalt kannatada, on nüüd oma kontsertorel 3 manuaaliga ja 36 registriga. See, üks Rootsi koguduste poolt kingitud kuuhest instrumendist, paigutati Jelgava Püha Anna kirikusse.

Möödunud suvi oli Lätis rikas muusikaürituste poolest. Maailises Jaungulbenes viidi läbi noorte muusikute laager, organisatoriteks kohalikud ja Väli-Läti muusikud. Finantseerisid Kultuuriministeerium, Sorosi fond, *British Council*, Väli-Läti organisatsioonid ja kohalikud võimud. Paljud Läti tuntud muusikud, k. a. Muusikaakadeemia professorid ja külalised välismaalt, s. h. Väli-Lätist, andsid üliõpilastele tunde tasuta. Laagri "tähtede" hulgas oli *The Hillard Ensemble* Inglismaalt.

Folkloorifestivali avamine Turaidas.

Juuli keskel oli traditsiooniline folkloorifestival "Baltica '94". Möödus on ajad, kui folkloor oli üks "laulva revolutsiooni" lippe. Nüüd tunnevad "Baltica" vastu huvi esijoores folkloristid ise. Üritused toimusid üle kogu Lätimaa perekondlikus vaimus. Iga kohalik folkloorigrupp võttis vastu mõne välismaise trupi, hoolitses tema eest. Vastastikku õpiti ära vähemalt üks uus laul või tants.

Bauskas ja Rundales (Zemgale) viidi losivaremetes ja —öuedes läbi teine rahvusvaheline vanamuusikafestival. Peale 7 Läti kollektiivi osalesid ansamblid ja solistid Leedust, Venemaalt, Ukrainast, Iisraelist, Prantsusmaalt ja Rootsist. Festivali lõpus esitati G. F. Händeli Messias ja Kuninglik Tulevärgimuusika koos ehtsa tulevärgiga.

Esmakordselt esitati Lätis A. Schönbergi kantaat *Gurrelieder* Dzintarsu suvekontserdiaias. Hiiglaslik esitajate koosseis paiknes laiendatud laval, kasutati helivõimendust. Üleballtilise solistidebrigaadi koosseisus esines Metsatüvi rollis ka suurepärase eesti lauljatar Leili Tammel. Dirigeeris Jonas Aleksa.

Läti muusika vaeslapseks?

Läti Rahvuslik Sümfooniaorkester, jäänud jällegi ilma peadirigendita, tegi mitu "barterreisi" mööda Euroopa riike. See andis muusikuile võimaluse hankida lisa oma isiklikku rahakotti. See on neile muidugi tähtis, kuna orkestrandi keskmine palk on 40 latti (920 krooni. — Toim.) kuus. Välisestinemiste programmi dikteerisid võõrustajamaade mäenedžerid ning muidugi polnud juttugi läti muusika esitamisest. Väga vähe oleme me viimasel ajal seda orkestrit kuulnud kodus, läti muusikat tema esituses aga üldse mitte. Orkester on teinud enda jaoks järelduse: **rahvusmuusika ei anna KASU-**

MIT. Paistab, et samasuguse järelduse on teinud ka paljud teised muusikud, kollektiivid ja organisatsioonid. Jälle on läti muusika saanud vaeslapseks, isegi suuremal määral kui nõukogude varjatud genotsiidi ajal.

See probleem on ka oma missiooni täitnud "Ave soliga". Kas pole 25 aastat selline ajalõik, mille jooksul võib realiseerida progressiivsed ideed, kuid samal ajal tekivad uued probleemid? Näib, et kriisisümptoome meie kooriliikumises on tunnetanud meie parimate noorte koorijuhtide plejaad. Nad on mõistnud, et vana najal enam edasi ei sõida. Peaesmärgiks on saanud kõrgprofessionaalsete, intellektuaalselt ja vaimset arenenud koorilauljate ettevalmistamine ja maailma (Euroopa) standardi saavutamine. Selle nimel on mitmed noored kammerkoorid valinud professionalseerumise ja spetsialiseerumise tee. Mõned on aktiivselt sukelunud vanamuusika ažiotooži lainesse, spetsialiseerudes kes renessansile, kes barokkmuusikale. Mõned kollektiivid on jagunenud alagruppideks, pühendudes veel peenemale spetsialiseerumisele. Mõned tenorid on saanud kontratenoriteks (arvan, et sellise laulmisviisi kohta on igal rahval oma nimi). Täiesti reaalne on olukord, et koor ei laula terve aasta jooksul ühtki laulu emakeeles.

Tasakaalustatud repertuaaripoliitikat viib, tänu Jumalale, ellu Läti Raadio koor Sigvards Klava ja Kaspars Putniņš juhtimisel, olles saavutanud viimasel ajal kõrge professionaalse taseme. Aasta jooksul valmistati ette J. S. Bachi motettide ja nüüdisaegse Skandinaavia vaimuliku muusika programm, kuid edukalt läks ka keskmise põlvkonna läti heliloojate Peteris Plakidise ja Peteris Vasksi autorikontsert.

Šoti ja läti folklooritrupid esinevad koos.

MUUSIKA TERVENDAV MÕJU

Hea tervis on meie eluõnne alus. Ka muusikal ja värvil on haigusi ennetav ja raviv toime.

Igale häälikule ja helisagedusele vastab teatud värvus ja vorm. Muusikast voolavaid värvusi on mõnikord näidatud teleekraanilgi. Igal vormil on oma põhiheli. Kõigil loodul, molekulidest inimeseni ja maakerast päikesesüsteemideni, on selline oma põhiheli. Kõik koos moodustavad need sfääride muusika. Kõik vibreerib teatud rütmis: planeedid, Päike, kogu universum.

Lilledel, puudel ja rohelgi on oma looduslik hääl. Saksamaal on valmistatud nii tundlik aparaat, et selle abil võib kuulda rohu kasvamist. Tuulel ja lainetel on samuti oma rütm; seda looduse põhiheli võib kuulda kogu planeedil. Ka inimese iga elund tekitab endale iseloomuliku heli. Inimese eeterkeha tekitatud heli on võrreldav mesilase suminaga.

Igal inimesel on oma looduslik hääl ja värvus. Me märkame sageeli, et mõni inimene nagu tõmbaks meid enda poole, teine jälle just nagu tõukaks eemale, kuigi omavahel pole sõnagi vahetatud. Kui kahe inimese põhihelid ja värvused omavahel sobivad, mõistavad nad teineteist ja tunnevad ühtsust.

On olemas 7 vibreerivat ja helitekitavat helendavat keskust, mis vastavad 7 *chakrale* ja 7-astmelisele helireedelile.

Muusika aitab tõhusalt kaasa nende keskuste arendamisele, sest annab inimesele võimaluse kasutada endas peituvaid jõuvarusid. Selgeltnägija võib näha *chakrate* kauniti värelevaid värvilisi pööriseid. Paljud ravitsejad kasutavad oma töös ka muusikat. On selgunud, et labiilne inimene on eriti vastuvõtlik muusikavibratsioonide mõjule. Rahulik muusika mõjub seetõttu pingele all olevatele ja agressiivsetele haigetele hästi. Teisest küljest erutab popmuusika ärritunud ja tasakaalutuid inimesi liigselt.

Kaasajal mõistetakse hästi, et inimese vastuolulised tunded mõjuvad tema kehale kas kiiresti või aegamööda. Haigestumise korral ei suruta enam maha sümptomeid, vaid püütakse saavutada olukord, kus inimese kõik peenkehad viiakse omavahelisse kooskõlla, kasutades üldiseks tervendamiseks sobivat muusikat, värvusi, homöopaatiat jt. raviviise.

Igalühel meist on oma tunnuheli, mis sisaldub meie nimes. Igal numbril on oma põhiheli heliredelis.

Number	Tähed	Põhiheli
1	AJS	ühtlustatud C
2	BKT	D
3	CLU	E
4	DMV	F
5	ENW	G
6	FOX	A
7	GPY	B
8	HQZ	(kõrge) C
9	IR	(kõrge) D

Sinu elulaul

Kui oled muusik või vähegi mõistad muusikat, võid ise koostada oma "elulaulu". Abilisena saad selle juures kasutada kaasaegset helitehnikat. Refraäni võid moodustada, liites kokku oma sünnikuupäeva numbrid. Oma nimest saad salmid, sünniajast refräänid.

Kui laulad oma elulaulu, keskendudes oma sünni tähendusele. Kui sulle see muusika meeldib ja sa seda naudid, on laulmine heaks vahendiks *chakrate* e. energiakeskuste järk-järguliseks avamiseks. Häälestumine elulaulule toimub kas seda lauldes või mängides. Korrates sageli oma põhimeloodiat, saad hea kaitse mitmete haiguste vastu. Sellel on ka rahustav ja harmoneeriv mõju, eriti kui keha või närvisüsteem on väsinud. Elulaulu abil võib inimteadvus tõusta

igapäevastest elumuredest ja raskustest kõrgemale, teadmiseriiki, kus valitseb harmoonia ja rahu.

Astroloogilised kohandused

Astroloogiaharrastajad on kindlasti huvitatud muusika ja värvi seostest inimese horoskoobimärkidega ning selle märgi mõjudest teatud kehaosadele.

Kui mingi elundi harmoonia on häiritud, siis inimene haigestub, kuni elundisse on tagasi toodud õige rütm ja värvusvoog. Mõte loova jõuna võib parandada keha haigused. Meelerahu tagasitoomiseks on soovitatud mängida põhinooti F või kõrget F-i.

Eri horoskoobimärkide omavaheline ühtsus tuleb esile nende põhihelide muusikaliste suhete kaudu. Nii on Neitsi põhiheli C ja Kaladel B. Jäära põhiheli on madal D ja tema värvus punane. Astroloogiliselt valitseb Jäär pead ja kõiki silma-, kõrva-, nina- ja koljunärve. Jäär vabastab kõik kõrgemad hingelised impulsid.

Kaalud on Jäära vastasmärk, selle põhiheli on ühtlustatud D ja värvus sinine. D-helile põhinev harmoonia vabastab hingelise jõu pea- ja neeruhaiguste parandamiseks.

Kurku ja kõneorganeid valitseva Sõnni põhiheli on madal E. Kõneelundid on inimkeha üheks jõukeskuseks. Sõnni värvus on roheline.

Sõnni vastasmärk on Skorpion, kes valitseb suguelundeid ja kaitseb seega loomismüsteeriumi. Tema põhiheli on E, millele põhinev harmoonia vabastab hingejõu kurgu, kõri või suguelundite haiguste parandamiseks. Skorpioni värvus on jõuline punane.

Kaksikute põhiheli on kõrge F. Kaksikud valitsevad kopsusid ja hingamiselundeid, käsivarsi ja käsi. Kaksikute värvus on kollane.

Ambur on Kaksikute vastasmärk, tema põhiheli on F. See valitseb kõrgemaid tundeid, äratav hingejõudu ja -püüdlusi. F-ile põhinev harmoonia vabastab hingejõu, et see parandaks mõtlemise funktsionaalsed häired ja kopsud. Amburi värvuseks on purpur.

Vähi põhiheli on kõrge G. Vähi valitseb rindkeret ja kõhtu, äratav intuiitsed võimed. Värvus on hõbedane.

Kaljukits on Vähi vastasmärk, mis valitseb põlvi. Selle põhiheli on G ja värvus must. See märk saadab duuriheli G vahendusel meie planeedile uuendumise. Seetõttu on Vähi põhiheli kõrge G ja Kaljukitse oma ühtlustatud G. G vabastab hingejõud kõhu-, rinna- ja põlvehaiguste parandamiseks.

Lõvi põhiheli on kõrge A, selle vastasmärgil, Veevalajal, ühtlustatud A. Lõvi valitseb südant, Veevalaja pahkluid ja vereringet. Lõvi põhijõud on armastus, Veevalajal vaimus. Nende jõudude ühtsuses öeldakse sündivat Veemehe ajastu uus üliinimene. Heli A vabastab hingejõu südame, vereringe ja pahklude haiguste ravimiseks. Lõvi värvus on kuldne ja Veevalajal sinine.

Neitsi põhiheli on C. Neitsi valitseb sisikonda ja tema värvus on pruun. Vastasmärk Kalad valitseb jalgu ja on aluseks inimese mõtlemisvõimele. Kalade põhiheli on B ja värvus violetne. Kalade vaimseks eesmärgiks on kõige elava ühtsus. Heli B ja duuriheli C vabastavad hingejõud soolestiku ja jalgade haiguste parandamiseks.

Muinasaja pühad templid

Värvused ja muusika toimivad koos keha uuendamiseks. Neid vahendeid kasutati juba Egiptuse ja Kreeka pühades templites, kus lauldi suure mõjujõuga pühi vaimseid laule ja palveid. Preestrid õpetasid põhihelide ja horoskoobimärkide määramist ja andsid algajatelegi võimaluse häälestuda planetaarsete jõududega.

Pärslased pühitsesid Päikese siirdumist uude sodiaagimärgi laulude ja muusikaga, mis oli seotud vastava märgi valitsuse all oleva põhiheliga.

Muusikal ei ole ainult tervendav ja uuendav mõju, vaid ta teeb võimalikuks ka inimese vaimsete jõudude järk-järgulise arengu, tõstes keha vibratsiooni ja puhastades ning elustades *chakraid* ja nende tegevust.

Mary Andersoni raamatust

"Väriterapia"

Digitaalsalvestus filmihelis

(Algus "ML" 11/14)

Prantslane **Eric Serra** on loonud auahnet postmodernismi masinate ja orkestri *crossover*-helikollaažist, seda muuseas filmides "Atlantis" ja "Nikita". Tema esindab tehnikasse sisenenud tegijate põlvkonda, kellele kompuuter on lõpptulemuse saavutamiseks oivaline abivahend.

Ka tehnoloogia viimistleb omalt poolt lõpptulemust ning see pole vastuolus taotlustega.

Jaapani meloodianikerdajate puhul on siirdumine filmiheli tekitamisele kompuutri abil olnud loomulikum ja valutum kui eurooplastele ja ameeriklastele. Tänapäeva tuntuim jaapani päritolu filmihelilooja **Ryuichi Sakamoto** omandas kogemusi *Yellow Magic Orchestra's*, ühes esimestest kompuuterorkestritest. Tema filmides ("Merry Christmas Mr. Lawrence", "Kõrged protsendid" jt.) on osalt orkestritel olnud suur osakaal, kuid ka elektroonika olnud täiesti loomulik ja lõpptulemuse seisukohast pole tähtsust sellel, millega ja kuidas on loodud mingi helirada.

Suundanäitaval ja huvitaval kombel on **Geinoh Yamashiro** gum teinud filmi "Akira". Traditsiooniline polüfooniline koorilaul ja müstiline trummipöörin loovad seal terviku, milles peaaegu kogu häälematerjal on modifitseeritud läbi kompuutri, kuid mille lõpptulemuses on tehislikkus vähemärgatav.

Muusika uus keel

Praegusajal on võimalik ühendada ja töödelda peaaegu kõiki hääli. Ainult kompuutriekraanil võib luua suuri orkestratsiooniepisoode, samas saab tekitada loomulikke heli ka akustiliste ja digitaalselt toodetud häälte kombinatsioonidest. Maailmakuulus filmihelilooja **William Goldstein** räägib, et ta suudab kompuutril komponeerides ennenägematult kombel ühendada mõtte- ja komponeerimistöö teostusprotsessi, kuna "kõik on kohe kuulda. Nii saavad teatud efektid ja elemendid heliteose osaks. Mõtted, mis realiseeruvad juba komponeerimisperioodil, ei saaks ilmuda, kui istuksin töölaua ääres vaid pliitsi ja paberiga."

Sedasorti tehnoloogia ei ole ega saagi olla väärtus iseeneses. Murrang, mis on viimase kolme aastaga toimunud popmuusika elektroonilistumises, viitab jõuliselt ka filmiheliloomingu tuleviku-

Elektroniilise heliraja pioneere Vangelis Papathanassiou.

Lõik digitaalse filmiheli programmist.

le. Helilooja **William Goldstein** teeb kokkuvõtte: "Ma ei usu, et orkestrid kaovad, kuid digitaalseadmed muutuvad üha suutlikumaks ja pakuvad rohkem nüansse. Filmides on elektronmuusika saanud võrdseks orkestrimuusikaga. Süntesaatorid loovad meie aja hääli, meie ajastu *sounde*."

Lühendatult tõlgitud

Markko Pohjosaari artiklist

"Digitech — ääniraita datana"

("La Stada", 1993/3)

Välismaalt

(Algus 7. lk.)

PUHKPILLIUDISEID

(Kogunud ja tõlkinud H. Illak)

Allergia ei lase emigreeruda Ameerikasse

Kuulus vene trompetist **Timofei Doksindšer** jääb Euroopasse, loobudes plaanist emigreeruda USA-sse. 73-aastase tippvormis püsiva tompetivirtuosi esialgsed kavatsused muutis võimatuks ülitundlikkus aklimatiseerumisel.

Sel aastal on maestrol plaanis plaadistada 3 uut CD-d ning teutseda õpetajana Bremeni Trompetistide Akadeemia juures.

Täiustatud trompet

Itaalia trompetist **Sergio Malacarne**, kes on Brescia Konservatooriumi õppejõud, jätkates paralleelselt tegutsemist vabakutselise trompetistina (pärast 15-aastast tööd Verona Arena Orkestri esimese trompetistina), patenteeris hiljuti leiutise trompeti häälestuse parandamiseks. Leiutatud seade võimaldab ülikergelt ja mugavalt liigutada pikkolotrompeti 3. pumba häälestuskrooni ning sellega paremini korrigeerida ja kontrollida intonatsiooni.

Põhimõtteliselt on tegemist tõukuriga, mille teleskoopilises varas olev vedru fikseerib krooni kaugeimas asendis. Sõrmeaga surudes krooni pikkus lüheneb ning hääl muutub vastavalt kõrgemaks. See seade võimaldab viia juhuslikkuse krooni liigutamisel minimaalseks. Paljud kolleegid on hinnanud **Sergio Malacarne** leiutise väga väärtuslikuks ning ise selle ka kasutusele võtnud.

Samal põhimõttel varieeritud tõukurid on patenteeritud ka normaaltrompetitele.

Ungaris kavatakse korraldada ülemaailmne vaskpillimängijate kokkutulek

Hiljuti moodustus Ungaris sealne Trompetistide Gild, mis on võtnud oma plaanidesse 1996. aastal Budapestis EXPO raames organiseerida ülemaailmne vaskpillimängijate kokkutulek. Asutamiskomitee eesotsas on Budapesti Sümfooniaorkestri 1. trompet ja Budapesti Vaskpillikvinteti liige **István Palotai**.

Ka vaskpillimängijate oma Euroopa-organisatsioon

Euroopa vaskpilliõpetajate ühendus **EBTA (European Brass Teachers Association)** on vastloodud organisatsioon, mis peaks koordineerima ja levitama informatsiooni vaskpilliõpetajatele ja muusikutele, kes on huvitatud pedagoogilistest probleemidest.

Jaapani puhkpillimängijad organiseeruvad

Viimastel aastatel on Jaapanis tekkinud mitmeid professionaalsete muusikute ühendusi (ühinguid). Nende eesmärgiks on toetada oma ala laiemaid ühissetevõtmisi ja ka aidata luua sidemeid kolleegidega teistelt maadelt, elavad kultuurivahetust (kutsed seminaridele ja meistrikursustele).

Jaapani Trompetistide Ühing (*Japanese Trumpet Association — JTA*) on loodud 1982, liikmeid umbes 350, president **Fujio Nakayama**, annab perioodiliselt välja ajakirja "JTA News" (ilmub 4 korda aastas).

Jaapani Metsasarvemängijate liit (*Japanese Horn Society — JHS*) on loodud 1988, liikmeskond umbes 380, president **Koro Moryama**, perioodiliselt ilmub ajakiri "Internal News" (seitse korda aastas).

Tuntud firma "Yamaha" organiseerib oma kuludega seminare ja kontserte **Nemu-no-sato** poolsaarel. 1993. aasta rahvusvahelisest trompetistide ja trombonistide kokkutulekust võttis osa pilliõpetajaid kõigilt kontinentidelt.

Serpendi klass

Toulouse'i Konservatooriumi vanamuusika kateedri juures avati serpendi klass. Erialaõpetajaks on **Bernard Fournet**.

Eestist

(Algus 6. lk.)

Igal nädalal ise muusikabaarmen

Tallinna Õpetajate Maja muusikabaar alustas 10. oktoobril uut sarja "Mängumehe tund" — 5 päeva nädalas kella 18—19 vahel esineb sama muusik: mängib erinevatel pillidel, esitab salvestatud muusikat, ajab juttu jne.

Muutused EMA juhtkonnas

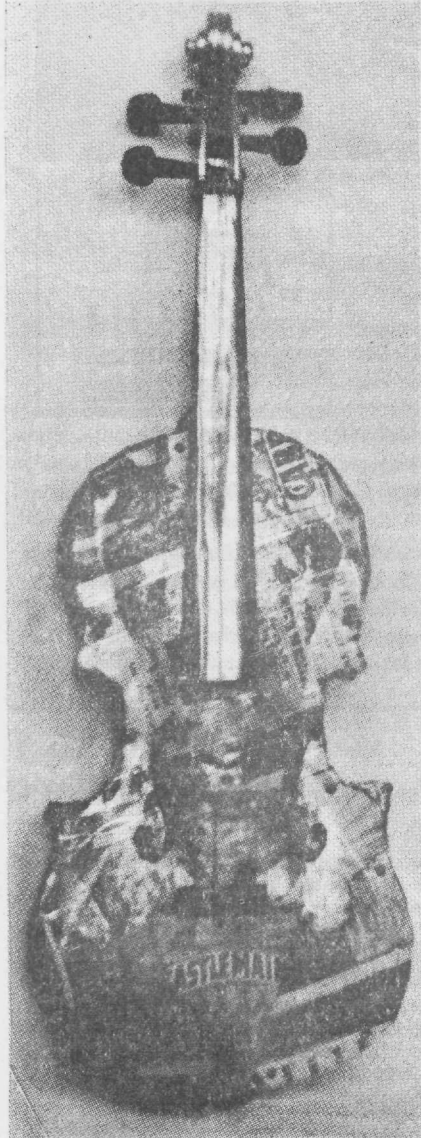
Oma 75. tööaastal on Eesti Muusikaakadeemia juhtkond mõnevõrra muutunud. EMA nõukogu valis haldusprorektoriks pensioniealise Henno

Tominga asemele **Tonio Tamra**, kes seni töötas Kiili muusikakooli direktorina Harjumaal. "Oma aja täisistunud" Olavi Kasemaa asemel juhib nüüd EMA-s puhkpilliõpetamist **Heiki Kalalust**.

Koorühingu plaanid paigas

Eesti Koorühingu juhatus kinnitas EK 1994./95. a. hooaja tööplaani. Traditsiooniliste ürituste — "Valga Kevade", Vigala laagri jne. — kõrval leiavad selles kajastamist loodavate uute struktuuride — Eesti Noorte Koorijuhude segakoori ja Noorte Puhkpilliorkestri — üritused. Novembris viiakse läbi seminar muusikakollektiivide tegevusest varajase kapitalismi tingimustes, veebruari algul tähistab VOP kontsertidega Tallinnas ja Tartus oma 30. aastapäeva. Vt. lähemalt "Küpress" nr. 14.

Instrumentarium

Kas viiuli võib valmis meisterdada ka oliiviõli sisaldavatest plekk-purkidest? Miks mitte, arvas William Bealby-Wright, ja tegi oma idee teoks.

MUUSIKALISTE LAVATEOSTE LABÜRINDIS

(Algus "ML" nr. 11—14)

AJASTUD, STIILID, VORMID

KESKAJAL kujutati inimeste suurte silmadega, mis oli hinge peegel, suure peaga ning kurguni riietatud. Muusika oli karm ja ühetaoline. Kõige levinum muusikaliik oli siis mungakoor.

ROMANTISM on romantiline teos või täis, milles on kõik kas õnne täis või nukrust täis.

ROMANTISM on kas kirjutatud või maalitud.

Muusika ideaaliks sai siis loodus. Rahvas üitas mööda metsa ja tegeles isetegevusega.

Romantism on kerguse ja lihtsusega kirjutatud muusikapala või maal või lihtsalt kirjandusteos.

Romantism on väga suurejooneline ja põnev. Romantism on inimkonnale palju kasu toonud.

FUUGA on polüfoonilise muusika rajaja. Astus ajalukku 18. sajandil.

*

Ekspositsioonis on 2 eraldi lugu. Töötluses nad ühinevad ja reprints toimub nende järjekordest lagunemine.

Lõpupartii on tungleva iseloomuga ja nagu kibus teise helistikku. Võib ka nii, et lõpetava iseloomuga, kuni lõpuks lõpeb. (Sonaat - allegro).

Pärnu Muusikakoolis kogutud muusikalised mõtteterad edastas "Muusikalehele"

Malle Raid

Veel lauljatest-kastraatidest

(Täienduseks A. Vurma artiklile lk. 8)

Täiskasvanud kastraatide hääli oli võimas, aga tämber sarnane lastehäälele. Väikelapse kõri ja võimsad kopsud (kastraatidel on üldreeglinas tavalistest meestest tugevam kehaehitus) võimaldasid neil laulda noote väga kõlavalt ja ülimalt pikalt, isegi üle minuti.

Mõned neist olid võimelised esitama ühe hingetõmbega 18 kaheoktaavilist gammat ning tuntu kastraatlaulja Ferri suutis seejuures teha veel igal noodil trilleri. Pole siis ime, et publik läks kastraate kuulates sageli ekstaasi. Viimaste honorarid olid muinasjutulised. Näiteks kuulus Carafelli sai nii palju raha, et oleks võinud endale osta hertsogiriigi koos hertsogitiitliga.

See oli aga väga suure töö tulemus. Kastraadid elasid tollal tavaliselt oma õpetajatega sama katuse all, tõusid juba kell 3 hommikul ja tegelesid terve päeva peaaegu ainult lauluharjutustega.

Vokaalpedagoogika ajalukku on läinud kuulus "Porpora leht" — helilooja Porpora kirjutatud lehekülg vokaalharjutusi sellelesamale kastraadile Carafellile. Selle lehe järgi harjutas Porpora Carafellit 5 aastat, lubamata tal laulda midagi muud. Räägitakse, et tänu sellisele fantastilisele andumusele laulutreeningutele sai Carafelli mõne aja pärast oma aja kuulsaimaks lauljaks.

Muzõkálnaja Žizn, 1994/5

Nätsti

Põhiprobleem on lahendatud

Pärast seda, kui on lahendatud Eesti muusika arengu põhiprobleem — ehitatud "Estonia" kontserdisaali majja imekemmergud —, võib

asuda pisiküsimuste kallale. Näiteks asuda ehitama EMA peahoonet, kindlustada finantsiliselt muusikakoolid ja muu selline pidi-pudi.

Toimetus vabandab oma tellijate ja teiste lugejate ees eelmise numbri ränga hilineamise pärast. Trükikoda vahetades sattusime vihma käest räästa alla. Tuli uuesti trükikoda vahetada. Loodame, et selline äpardus enam ei kordu.

Muusikat

Peatoimetaja: Mart Vainu, sisutoimetaja Aime Kons, Lõuna-Eesti korrespondent Marina Tamme, masinakiri: Magda Meltser. Väljandjad: AS "BALBI" ning EV Kultuuri- ja Haridusministeerium Tallinn 34 (EE0034) pk. 996. Teisipäeval ja neljapäeval 14.30 – 16.00 tel. 52 51 24 Honorari saab kätte Tallinn, Narva mt. 5, II k., tuba 2. (tel. 43 77 33 või 43 77 51). Tell. 1003. 1994.